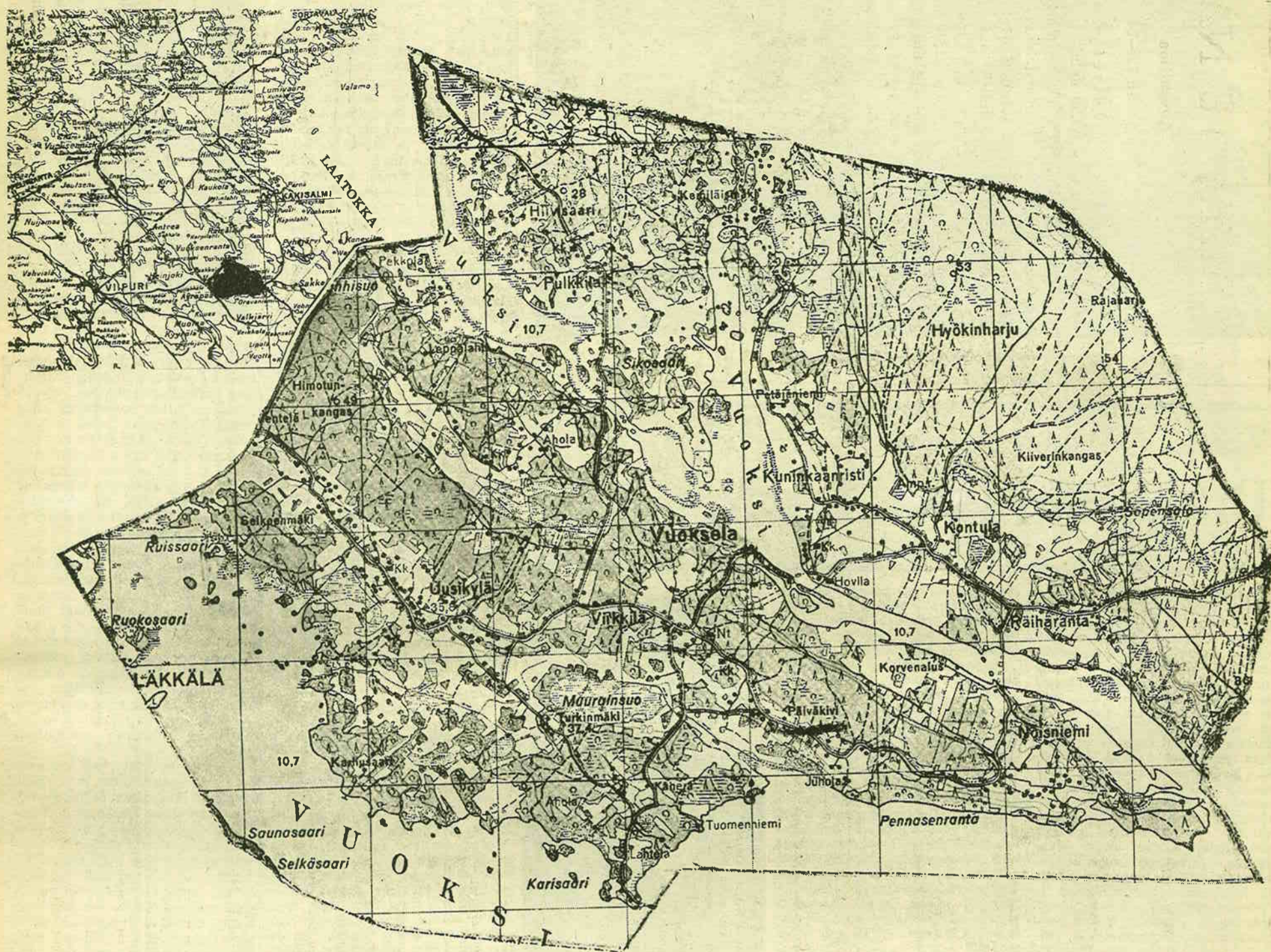

Pitäjä pitäjältä

VUOKSELA

VUOKSIEN VUOKSELA

»Karjalan ikivanhan elinhermon ja valtavyölyän — Vuoksen — pohjoisrannalle Valkjärven ja Sakkolan pitäjien yhtymäkohtaan syntyi Vuokselan kunta». Näin aloitti kirjailija Matti Kähäri kirjoittaessaan Vuokselan historiaa. Vuoksela oli Kannaksen nuorimpia kuntia. Se aloitti toimintansa Viipurin läänin kuvernöörin päätöksen mukaisesti helmikuun ensimmäisenä päivänä 1914, tosin erittäin vaikeuksien takia kunta sai toimintansa käyntiin vasta tammi-kuun ensimmäisenä päivänä 1917. Vuokselaan kuului sen ensi vaiheessa myöskin Vuosalmen kylä, joka kuitenkin erosi pois v. 1925 eli silloin kun Äyräpään kunta perustettiin. Vuokselan pinta-ala oli ilman vesistöjä 135 km² ja väkiluku v. 1936 3.047 henkeä. Vuokselan kunnan ympäröi Valkjärvi, Sakkola, Räisälä, Vuoksenranta ja Äyräpää.

Tämän Vuoksien Vuokselan hallitsevana vesistöinä oli tietenkin Vuoksi, sillä kuntahan sijaitsi juuri iso- ja pikku-Vuoksen yhtymäkohdassa. Koko Vuokselan eteläisenä rajana oli iso-Vuoksi, josta Noisniemen kylän kohdalla erkani luoteeseen pikku Vuoksi, joka halkoi Vuokselan tavallaan kolmeen osaan: Hirvisaari, Kuninkaanristi ja muu osa kuntaa.

Iso-Vuoksi oli valtava vesiväylä, ollen leveimmiltä kohdiltaan yli

kolmen kilometrin levyinen. Juuri tällä väylällä oli aikoinaan vilkas matkustajalaivaliikenne, joka ulottui pikku-Vuoksen puolella olevasta Ristiniemestä Antreaan asti. Tukkilaiivat käyttivät samoja reittejä talvisotaan asti, ollen kuitenkin reitti pikku-Vuoksen puolella hieman pitempi Räisälän selälle (Torhonjärvi) saakka.

Vuoksi oli erittäin kalarikas ja vielä silloin hyvinkin puhdasvetinen järvi, jonka kauniit rannat houkuttelivat kalastajia ja kesäviettäjiä erittäin runsaasti. Pikku-

poikana narrailimme heitto-ongella särkiä, tai taisi olla päinvastoin, että särki narraili meitä, mutta yhteishengessä kuitenkin aika kului rattaosasti. Kalakannasta voi mainita, että n.s. arvokala, kuten kuha, hauki, ahven ja vieläpä lohikin oli hyvin yleinen, puhumattakaan ankeriaista, jotka Vuoksesa olivat yleensä hyvin isoja.

Aikoinaan Pähkinäsaaren rauhassa määrättiin Vuokselan alue kuluun kahteen eri valtioon, rajan kulkiessa Noisniemen ja Päiväki-

tun kuuluessa Venäjälle (Novgorod) ja Päiväkiiven kuuluessa Ruotsille, samoin myöskin Hirvisaaren kylä kuului kahteen valtioon.

Vuoksela oli erittäin vauras maatalouspitäjä, sillä alavat ja rehevät maat antoivat erittäin hyviä satoja. Ehkä Vuoksen ansiosta siellä esim. maataloutta monin paikoin häiritsevä halla oli melkein tuntematon. Ensimmäiset hallayöt olivat vasta silloin, kun talvi teki tuloaan. Entisistä emäpitäjistä, kuten Valkjärveltä, oli kuntaan tullut hieman ajokalueteollisuutta, ja Sakkolasta »porsaita». Lauha ilmasto Vuoksenlaaksossa loi edellytykset jalojen lehtipuitten menestymiselle, joten rantamilta löytyi villinä kasvavaa vuorijalavaa, pähkinäpuuta, lehmuksia ja saarneja. Kasvillisuus oli erittäin harvinaislaatuista Karhusaarella, Sikosaarella ja Leppöjan palteilla. Ensiksi mainittu oli rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Pikkukasvillisuus oli myöskin erittäin lajirikas, löytyen kasveja, jotka olivat harvinaisia koko Suomessa.

Vuokselan kunnan muodostivat seuraavat kylät, jotka luettelen niiden kansanomaisilla nimillä, sillä kirkonkirjoista ei kaikkia kyliä tainnut löytyä: Ahola, Hirvisaari, Kontula, Kottila, Kuninkaanristi, Noisniemi, Räihäranta, Uusi-kylä ja Virkkilä, joten kunta muodostui yhdeksästä eri kyläkunnasta. Sen jälkeen kun kunta oli saatu oikeisiin uomiin oli kunnallis-

elämä erittäin rauhallista ja rakentavaa, mitään poliittisia tai muita erimielisyyksiä ei suuremmin ollut. Kunnanvaltuustoon kuului 15 jäsentä. Luottamusmiehet olivat yleensä pitkäaikaisia, esim. kunnallisneuvos Matti Romu oli valtuuston puheenjohtajana vuodesta 1934 kunnan lopettamiseen saakka, ollen vielä tämän jälkeen pitkäaikainen Vuokselaseuran puheenjohtaja. Vuokselaisia kunnallismiehiä (naisia) on kohonnut luottamustehtävissä erittäin korkealle, sillä emäntä Helena Virkki oli useita vuosia eduskunnan jäsen ja presidentin valitsijamiehenä. Eduskunnasta hän vaikutti erittäin voimakkaasti silloisen siirtoväen hyväksi, ollen monissa jaostoissa asiantuntijana ja jäsenenä. Hän otti osaa myöskin järjestötoimintaan, ollen Suomen Marttaliiton puheenjohtaja useita vuosia. Vuokselassa oli myös monia muita pitkäaikaisia kunnallismiehiä, jotka jatkoivat monia luottamustehtäviään evakko-
taipaleen jälkeenkin sijoituskunnissaan. Myöskin uusia »kunnan isä» on ilmaantunut vuokselaisen sijoituskuntiin, joitten syntymäkunta on ollut Vuoksela.

Talvisota vei vuokselaiset ensimmäisen kerran evakkotielle. Välitön sijoituskunta oli Vilpula. Pika-asutussuunnitelmien mukaan vuokselaiset oli kuitenkin sijoitettava Varsinais-Suomeen, Perniöön, Kiskoon, Muurlaan ja Suomensjärvelle. Silloisen asunto-

Vuokselan Uusikylä, etualalla Äyräpää.

Veikko Juvonen: Pitäjäseura—yhdyssiteemme

Joutuessaan lähtemään kotiseudultaan syntyi karjalaiselle väestölle itsestään tarve erityisen karjalaisen seuratoiminnan aikaansaamiseen. Seurauksena oli karjalaisseurojen perustaminen uusille asuinsijoille. Niiden keskukselimeksi muodostettiin Karjalan Liitto, jonka perustamisesta on kulunut jo yli kolmekymmentäkaksi vuotta. Karjalaisseurat uusissa kotikunnissa yhdistivät kaikkia karjalaisia. Ne antoivat erityisesti alkuvuosina eräänlaista turvallisuuden tunnetta, samalla kun niiden puitteissa voitiin vaalia karjalaisia perinteitä. Karjalaisseurat yhdessä keskusliiton kanssa olivat alkuvuosina tarpeellisia myös taloudellisten etujen takia. Puutteita oli loputtomiin, uusien kotien ja kotipaikkojen odottaminen ja rakentaminen antoivat yhteisiä huolenaiheita, korvauskysymysten hoitaminen oli kesken, jne. Kaikessa tässä omat seurat antoivat apua ja tukea, niiden toiminnan varaan oli uskottava paljon.

Karjalaisseurat eivät kuitenkaan voineet tyydyttää kaikkea karjalaisen seuratoiminnan tarvetta. Varsin pian huomattiin, että entisen kotipitäjän asukkaista yhdistävät muistot vaativat erityistä vaalimista. Tätä asiaa ei voitu hoitaa uusiin sijoituspitäjiin perustettujen karjalaisseurojen avulla. Tärkeäksi osoittautui myös sellaisen toiminnan aikaansaaminen, jonka puitteissa kävi mahdolliseksi tavata vanhoja tuttavuuksia, jotka luonnollisesti olivat pääasiassa entisen kotikunnan ihmisiä. Karjalaisseuro-

jen rinnalle alettiinkin perustaa pitäjaseuroja. Niiden tehtäväksi muodostui ikäänkuin itsestään entisen kotipitäjän muistojen tallentaminen ja vaaliminen.

Vuoksenrantaisten Pitäjäseura perustettiin vuonna 1950 Hattulan Jukolassa pidetyn Vuokselajuhlan yhteydessä. Tilaisuudessa oli suuri juhlasali ja muutkin paikat väkeä täynnä. Tuolloin Vuokselasta siirtyneen väestön määrä oli vielä melko ehtymätön entisen kotiseudun muistojen kaivellessa kipeästi mieltä. Päätös oman pitäjaseuran perustamisesta tapahtui suuren yksimielisyyden merkeissä. Sen tarve tajuttiin, sitä ei tarvinnut selittää eikä suuremmin perustella. Niin oli syntynyt kaikkien vuokselaiden välille yhdysside, josta tietoisuus lämmitti mieltä, olipa asuinpaikana mikä kolkka hyvänsä pienentyneessä isänmaassa tai sen ulkopuolella.

Seuran ensimmäisiä suuria tehtäviä oli oman pitäjähistorian aikaansaaminen. Tajuttiin, että jokainen päivä, viikko ja vuosi, himmentää tietoutta entisen kotiseudun tapahtumista, tavoista ja ympäristön kuvasta. Sen vuoksi oli kiireesti tallennettava nämä arvot mahdollisimman aitoina ja todenmukaisina. Vuokselan pitäjäkertomuksen laatiminen vei aikaa monta vuotta. Vasta yli 10 vuotta Karjalasta lähdön jälkeen, vuonna 1955 se oli vuokselaiden saatavana. Parhaana osoituksena siitä, että kirjaa oli kaivattu, on ollut sen hyvä menekki. Myöhemmin onkin jouduttu ottamaan lisäpainos, joka

Pitäjäseuran puheenjohtaja Veikko Juvonen.

tilanteen helpottamiseksi siirrettiin vuokselaisia ensi kädessä Vilppulan ympäristökuntiin, Ruovedelle, Mänttään, Juupajolle ja Kuorevedelle. Jatkosodan aikana vuokselaiset kuitenkin pääsivät takaisin Vuokselaan. Siellä ehdittiin rakentaa uutta ja korjattiin sodan jättämiä vaurioita sekä kohennettiin maataloutta, sillä elintarvikkeista oli huutava pula. Tämä elämän jakso ei muodostunut vuokselaisille kovin pitkäaikaiseksi, sillä kesäkuun 15. päivänä 1944 saatiin »Hyvästi Vuokselaa». Pihlajavesi, Keuruu ja Ähtäri olivat nyt väliaikaiset sijoituskunnat. Kunnantoimisto sijoitettiin Haapamäelle, josta arveltiin olevan hyvät liikenneyhteydet vuokselaiden sijoituskuntiin.

Kun keväällä 1945 hyväksyttiin maanhankintalakiin ryhdyttiin pa-

nemaan täytäntöön, tulivat vuokselaiden sijoituskunniksi talvisodan aikuisista suunnitelmista poiketen Hattulan, Kalvolan, Rengon, Tammelan ja Tyrvännön kunnat, jotka kaikki ovat Hämeenlinnan lähikuntia Etelä-Hämeessä. Osa vuokselaisista kuitenkin jäi talvisodan aikuisille asuinsijoilleen Varsinais-Suomeen ja osa on myöhemmin muuttanut Hämeenlinnan kaupunkiin. Viimeinen kuntakokous, jossa olivat saapuvilla Matti Romu, Jooseppi Äikäs ja August Karonen, pidettiin syyskuussa ja päätettiin siinä kunnan toiminta lopettaa syyskuun 30. päivänä 1948. Historiallisen kokouksen viimeinen pykälä kuuluu: »Tämän jälkeen todettiin kunnan toiminta kuntana loppuneeksi ja sen nimikin ainakin toistaiseksi siirtyneen muistojen joukkoon». — Eino Heikkonen.

sekin on tällä hetkellä loppuunmyyty. Näyttää siltä, että kysyntä jatkuu yhä edelleen ja että edessä on kolmannen painoserän ottaminen. On miellyttävää todeta, että Vuokselasta siirtyneiden perheiden lapset, jotka ovat jo uusilla kotiseuduillaan syntyneitä, haluavat myös itselleen tämän vanhempiensa entisestä asuinpaikasta kertovan kirjan. Voidaan sanoa, että tässä perinteiden vaaliminen on kantanut hyvää hedelmää.

Pitäjäseuran toiminta on luonnollisesti ollut paljon laajempaa. Mainitakseni siitä tärkeimpiä tapahtumia, todettakoon oman pitäjäviihin hankkiminen. Sen aiheena ovat entisen kotiseudun karttakuvat ja yhteinen kirkkomme. Viirin hankkimiseen ovat vuokselaiset suhtautuneet yhtä suurella innostuksella kuin pitäjähistoriaankin. Tällä hetkellä se lieneekin

UUDENKYLÄN KUJASILTA

Millä ajalla lieneekin ruvetturakentamaan noita kujasia, - luultavasti silloin, kun ensimmäiset asukkaat olivat havainneet, että kalarikas Vuoksen pääväylä tarjosi hyvät kalastusmahdollisuudet. Se olikin siihen aikaan välttämättömän toimeentulon perusedellytys. Asukasmäärän lisääntyessä oli ruvettu raivaamaan kylän harjannetta viljelykselle, ja vaikka se olikin paikka paikoin melko kivistä, niin maanlaatu oli hyvää. Kaskeuspoltoa apuna käyttäen muuttui tuo harjanne vähitellen jokapäiväistä leipää tuottavaksi työn ja aherruksen pelloksi.

Monen sukupolven aikana oli poistettu pellostä kiviä, vedetty ne kujasten varteen ja ladottu niistä kivijalkaa monien kilometrien pituudelta. Niistä oli tehty pystyaita kivijalan päälle, ettei karja pääsisi talleamaan peltoja. Vuosisadan alussa karja kävi laitumella

väljämetsissä, ja kun lampaatkin laidunnettiin samalla tavalla, piti niiden aitojen olla tiheitä viistoaitoja. - Jokainen maanomistaja oli velvollinen aitaamaan peltonsa, ja eipä siihen aikaan säästetty työtä ja vaivaa, vaan työ oli ihmisen ilona.

Kesällä laiduntamisen aikana oli jokaisen karjan johtavalla lehmällä kello kaulassa. Haettaessa lehmiä pois laitumelta iltalypsyllä ne näin paremmin löydettiin. Lammaskat-rasta varten oli myös jokaisella katraan omistavalla talolla oma merkki, jonka mukaan omat lamppaat syksyllä löydettiin toisten talojen katraista. Kesän aikana kun lamppaat tahtoivat useinkin sekaantua pahastikin toisten talojen lammaskatrasiiin.

Pyryisinä ja paksulumisina talvina tuli noista kujasista paljon harmia ja lisätyötä kyläläisille, sillä lumi kerääntyi kujasille valtaviksi kinoksiksi tukkien liikenteen täydellisesti moniksi vuoro-kausiksi. Silloin hevostie oli siirrettävä kulkemaan pitkin peltoja.

Kun Vuoksi oli laskettu v. 1857, muuttui kylän kuvan täydellisesti Vuoksen rantaviivan siirtyessä monessa kohtaa toista kilometriä kauemmaksi. Kylä sai huomattavasti lisää hyvää viljelysmaata ja rantaniittyjä parantaen se vuoro-

taan kylän elinmahdollisuuksia. Maantiekien oli tämän jälkeen muutettu alemmaksi kylän harjannetta kulkemaan. Keskiyönä kohdalla olivat nuo kujaset jääneet vielä alkuperäiseen muotoonsa ja erkinivat nykyisestä maantiestä ja Aapron kulmasta kirkon ja Majurin taitse Junukkalaan. Vaikka näillä kujasilla ei ollutkaan liikenteen kannalta enää merkitystä, jäivät ne osoittamaan ja muistuttamaan menneen sukupolven työstä.

Oman lukunsa on seuran toimintaan aiheuttanut myös Vuokselan seurakunnan ehtoolliskaluston löytyminen ja sen edelleen tallentaminen.

Pitäjäseuran todellinen yhdyssidemerkitys tulee kuitenkin esille pitäjäjuhlien, Vuokselajuhlien, järjestämisen yhteydessä. Seuran olemassaolon aikana nämä juhlat on järjestetty joka vuosi. Huolimatta siitä, että aikaa viimeisistäkin lähdöstä kotiseudulta on kulunut jo 28 vuotta, nämä juhlat ko-koavat edelleen runsaasti vuokselaista väestöä yhteen. Voidaan sanoa, että ilman omaa pitäjaseuraa, jatkuvaan juhlien järjestämiseen tuskin olisi pystytty. Mitä nämä juhlat sitten ovat antaneet? Kukaan niillä kävijä tietää parhaiten itse, mitä ne hänelle merkitsevät. Joka tapauksessa niiden yhteydessä me olemme ikäänkuin voineet kirjata jälleen yhden vuoden kulumisen, niillä me olemme voineet sanoa muistosanat ja viettää hiljaisen hetken niiden tuttu- jen ja tuntemattomien vuokselaiden kunniaksi, jotka ovat maisen vaelluksensa päättäneet. Juhlilla olemme voineet tavata ihmisiä, jotka joskus ovat olleet niin läheisiä ja tuttuja, mutta jotka nyt saattavat asua tavoittamattomien taipaleiden takana. Vuokselajuhliin sisältyy arvaamaton määrä salaisia, vain vaistolla ja tunteella arvioitavia arvoja. Siksi ne yhdistävät meitä vuosi vuoden jälkeen.

Vaikka aikaa onkin jo kulunut runsaasti Vuokselasta lähdöstä, pitäjaseuran toimintaa tarvitaan edelleen. Kaikki merkit viittaavat siihen, että näin tulee olemaan ainakin niin kauan kun Vuokselasta lähteneitä ihmisiä on elossa, ehkä sen jälkeenkin. Pitäjäjuhlien järjestäminen ei varmastiakaan tule olemaan ainoa tehtävä, vaan työmaata tulee riittämään myös muistojen ja perinteiden vaalinnassa. On tärkeää, että on olemassa seura, johon jokainen vuokselalainen on oikeutettu kuulumaan ilman jäsenmaksua ja taloudellisia rasituksia. Pitäjaseuran jäsenmaksuna on syntyperä ja kotipaikka, ei raha. Sellainen ei ole aivan tavallista tänä kaupallisuuden aikana. Vuokselaiden pitäjaseura vaalii mennyttä, mutta se tarjoaa myös aineksia entistä parempaan elämään ja toimeentuloon nykyisillä asuinpaikoilla.

Jokainen sukupolvi oli kantanut oman kortensa kekoon, ja he olivat löytäneet aina keskuudestaan miehiä, jotka olivat työskennelleet kylän eteenpäin menon puolesta johtaan kylän asioita parhaalla mahdollisella tavalla. Sillä ennen talvisotaa oli siellä kirkko keskellä kylää, kirkon alapuolella maantien varressa oma osuuskauppa, kaksi kansakoulua kylässä, kaksi yksityiskauppaa, mylly ja saha, koneosuoskunta, osuuskaassa, urheiluseura, opintokerho ja partiolippukunta sekä Marttakerho. Nämä kaikki kuvannevat kylän toimeliaisuutta.

Suurta arvoa on annettava Daniel Fabian Jääskeläiselle, joka touhusi omaa seurakuntaa ja kirkkoa kylään ajaen rohkeasti asiaansa. Hän matkusti Antreaan muita kylän miehiä mukanaan, osti sieltä kirkon, joka sitten talkoilla purettiin ja siirrettiin Uuteenkylään. Siellä se taas talkoilla rakennettiin palvelemaan Herran huoneena. Tuo talkootyö oli mittava näyte suuren kylän miehistä, jotka sillä tavoin puhalsivat yhteen hiileen saaden paljon näkyvää aikaan.

Mutta Vuokselaan tuli riita kirkon paikasta, sillä kaikki eivät pitäneet Uuttakylää oikeana kirkon paikkana. Siksi käytiinkin monia riitaisia kokouksia, joissa ei säästetty sanoja. Mutta näissä kirkko-riidoissa pysyivät Uudenkylän miehet aina yhdessä rintamassa.

Kunnallislautakunnan esimies Tuomas Väisänen oli pitkän aikaa kylän asioita ajamassa. Hän oli rauhallinen ja harkitseva mies, jolta jokaisen sopi kysyä neuvoa, ja osaten antaa neuvon kaikille oli hän pidetty mies kylässä. - Myös kunnallisneuvos Matti Romu oli kiinteästi mukana kaikissa kylän asioissa hoitaen yhteiset asiat esimerkillisellä tavalla. Hän osasi antaa neuvoja nuoremmille ja ohjasi heitä yhteisten asioiden hoidossa niin kunnan, kuin kyläläistenkin parhaaksi, tehden pitkän päivätyön, jota nuorempi suku-

“KUNNANISÄ” MATTI ROMU

Vuokselalaisilla oli onni saada useita taitavia ja asioihin innolla paneutuneita henkilöitä nuoren kuntansa johtoon. Monet näistä kunnan isistä ja äideistä, kohosivat keskeisiksi henkilöiksi, joiden taitoja ja kykyjä käytettiin myös oman kunnan ulkopuolella, jopa valtakunnallisissa tehtävissä. Varsinaiseksi Vuokselan kunnansisäksi, nousi kuitenkin kunnallisneuvos Matti Romu, jonka vaikutus vuokselalaisten elämänneonon oli erittäin suuri. Lyhyesti voidaan sanoa, että Matti Romu ja Vuokselala olivat ainakin sodanjälkeisenä aikana käsitte, jotka ikäänkuin vastasivat yhtä ja samaa asiaa.

Palautan allaolevassa lyhyesti mieleen muutamia vaiheita Matti Romun elämästä ja hänen toiminnastaan oman kuntansa asukkaiden hyväksi. Matti Romu syntyi huhtikuun 8. päivänä 1893 silloisen Valkjärven pitäjän Uudessakylässä. Kotitilan hoidon hän sai jo nuorena vastuulle. Ilmeistä on, että tämä kehitti suuresti hänen itseluottamustaan ja harkintakykyään, joka olikin tarpeen tulevien yhteiskunnallisten tehtävien hoidossa. Niihin hän joutui varsin pian. Nuori, vasta perustettu Vuokselala, tarvitsi kipeästi kyvykkäiden henkilöiden palveluksia. Matti Romu oli täyttänyt vasta 27 vuotta, kun hänet jo valittiin mukaan kunnallisiin tehtäviin. Silloisia oloja ajatellen näin nuoren henkilön valintaa on pidettävä poikkeuksellisenä. Tehtävien antaminen hänelle ei ollut kuitenkaan huonosti harkittu, vaan Romu osoittautui saamansa luottamuksen arvoiseksi. Hän menestyi niissä hyvin, ja pian hänelle annettiin yhä vaativampia tehtäviä. Valtuuston puheenjohtajaksi hänet valittiin vuonna 1934. Jo sitä ennen hän oli toiminut sen varapuheenjohtajana. Puheenjohtajan tehtävää hän hoiti kunnan lakkauttamiseen saakka. Valtuustotyön ohella hän ehti toimia eri pituisia ajanjaksoja kunnallis- ja muissa lautakunnissa, saavuttaen näin erinomaisen asiantuntemuksen ja kokemuksen.

Suurimman ja raskaimman työn kuntalaitensa hyväksi Romu kuitenkin joutui suorittamaan vasta ns. karjalaisten kohtalon

polvi kiitollisin mielin muistelee. Elettiin vuotta 1939. Lokakuun 7. päivän aamuvaihoin oli jaettu käsky kylän miehille ylimääräisiin kertausharjoituksiin saapumiseksi. Huolestuneina katselivat kylän asukkaat nuorten miesten menoa Valkjärven suuntaan. Tuona päivänä alkoivat kyläläiset puhua sodan mahdollisuudesta arvaamatta kuitenkaan, mitkä kohtalon vuodet olivat heillä edessä kuljettavanaan. Ajan ratas oli ehtinyt pyörähtää neljäksi ympäri, ja aseitten äänet olivat rintamalla vaienneet, elettiinhan syyskuuta 1944. Kompagnian päällikkö antoi minulle luvan käydä viimeisen kerran kotona, ja kun saavuin kylään, on siellä sotilaita sadonkorjuu kiireissä. Korjattiin pois, mitä ehdittiin, sillä sato on saatava talteen. Viimeisiä tavaroita ja maanviljelyskoneita evakuoitiin parhaillaan pois kylästä.

Nopeasti kului syksyinen päivä kotikylässä, ja aurinko painui maille Vuoksen taakse. Sen viimeiset säteet loivat vielä hohtoa taivaan rannalla oleviin pilviin antaen uutta uskoa tulevaisuuteen. Syyskuinen ilta viilenee nopeasti. Vuoksesta nousee usva Uudenkylän rantaniityille, kylä on hiljennyt täydellisesti ja pimeys on verhonnut kylän. Vain askeleet Uudenkylän kujasilta etenevät verkkaisesti kohti länttä. Ne ovat oman kylän kasvatit, suomalaisen sotilaan askeleet, joka jättäessään kotikylän nielee alas tappion katkeran kalkin. - Pentti Kymäläinen.

Kunnallisneuvos Matti Romu.

vuosien aikana. Vuokselalaisten ensimmäisen evakuoinnin, takaisinpaluun ja lopullisen lähdön aikana hän hoiti keskeisiä ja vastuunalaisia tehtäviä. Kun hänet vuonna 1941 määrättiin kotiinpaluuta varten muodostetun kunnan esikunnan päälliköksi, hänestä tuli ikäänkuin itsestään vuokselalaisten ensimmäinen mies. Jatkosodan kestäessä hän toimi kunnan hoitokunnan puheenjohtajana, ja kun uudelleen evakuointi jouduttiin toimittamaan, hänet määrättiin Vuokselan evakuoinnin johtajaksi. Hänen osanaan oli myös Vuokselan kunnan loppuselvityksen toimittaminen, joka syyskuussa 1948 johti Vuokselan kunnan lopettamiseen.

Kunnallisneuvos Romun toiminta ja aikaansaannokset vuokselalaisten hyväksi ovat niin laajat ja monipuoliset, ettei niitä ole mahdollista tällaisen lyhyen kirjoituksen puitteissa kuvata. Todettakoon kuitenkin, että tälläkin hetkellä vuokselalaisten elämään vaikuttaa varsin suuresti hänen toimintansa vuokselalaisten sijoitusalueen määräämistä koskevassa asiassa. Korkeassa asemassa olevien viranomaisten keskuudessa nauttimaansa arvonnantoa hyväksi käyttäen hän toimi määrätietoisesti ja sitkeästi sellaisen ratkaisun aikaansaamiseksi, jonka uskoi tyydyttävän kuntalaisia. Sellainen ratkaisu sitten syntyi.

Kunnallisissa tehtävissä Romu joutui toimimaan pitkään vielä Vuokselan kunnan lopettamisen jälkeenkin. Hänet valittiin uudessa kotikunnassaan Perniössä kunnanvaltuustoon ja -hallitukseen ja hän osallistui myös erilaiseen lautakuntatyöhön.

Kunnallisneuvos Romun toiminta ulottui monipuolisena myös kunnalliselämän ulkopuolelle. Hän tunsi kiinnostusta ja häneltä riitti aikaa mitä erilaisimpiin pyrintöihin. Niinpä hän toimi erilaisten osuustoiminnallisten yritysten johdossa sekä Vuokselassa että Perniössä, samoin kuin myös maamiesseura- ja maataloustuottajajärjestössä. Näkyvimpana osoituksena hänen nauttimastaan arvonnannosta uudessa kotimaakunnassa mainittakoon, että hän sai hoitaakseen Varsinais-Suomen Maataloustuottajain Liiton puheenjohtajan vaativan tehtävän. Kunnallisneuvos Romu osallistui myös poliittiseen toimintaan kuuluen maalaisliitto-keskustapuolueen eri järjestöelimiin.

Yhteisten asioiden hoito ei kuitenkaan estänyt hänen varsinaisen ammatinsa, maatalouden harjoittamista. Hän saattoi tilansa esimerkilliseen kuntoon niin, että sitä arvostettiin myös oman kunnan ulkopuolella.

Kunnallisneuvos Romua tuskin voitaisiin pitää kaikkien hyväksymänä vuokselalaisten kunnansisänä, ellei hänen mielenkiintonsa kuntalaisia ja heidän asioitaan kohtaan olisi jatkunut myös kunnan lopettamisen jälkeen. Hän toimi tarmokkaasti pitäjaseuran

tehtävissä ja oli pitkään sen puheenjohtajana. Lopuksi hänet valittiin seuran kunniapuheenjohtajaksi. Jo aikaisemmin oli valtiolta myöntänyt hänelle ansiotensa perusteella kunnallisneuvoksen arvonimen.

Matti Romu loi asemansa, samoin kuin monet muut aikalaisensa, ilman korkeamman koulutuksen antamaa tukea. Hän saavutti sen synnyinlahjana saamansa henkisen vireyden ja suomalaiselle talonpojalle luonteenomaisen sitkeyden ja tarmokkuuden avulla. Hän pystyi omaksumaan helposti uusia tietoja. Niistä hän kertytti itselleen sen henkisen pääoman, jonka avulla hän selviytyi vaikeistakin tehtävistä. Erityisen arvokkaana on pidettävä sitä, että hän oli aina valmis käyttä-

mään tietojaan ja saavuttamaansa asemaa lähimmäistensä hyväksi. Ratkaisuisaan hän pyrki rehellisyyden, tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteuttamiseen. Nämä ominaisuudet loivat luottamuksellisen suhteen hänen ja pitäjäläisten välille. Ne tekivät hänestä yli puolue- ja kyläkuntarajojen kaikkien hyväksymän ja arvostaman.

Kun Matti Romun elämäntaival päättyi talvella 1971, tuntui kuin osa Vuokselaa olisi mennyt hänen mukanaan pois. Mutta kuva hänestä on jäänyt kuntalaisten mieleen. Se on kuva lämminsydämisestä, huumorintajuisesta karjalaisesta, kuva kuntalaistensa parasta ajattelevasta kunnansisästä ja kuva sitkeästä, työtä pelkäämättömästä talonpojasta. — Veikko Juvonen.

VUOKSELAN OSUUSKASSOISTA

Vuokselassa on alkuaan ollut kolme osuuskassaa, jotka kaikki on perustettu tämän vuosisadan alkukymmenellä, mutta tiedot niistä ovat puutteellisten asiakirjojen takia vajavaiset. Seuraavassa lyhyesti niiden toiminnasta.

Vuokselan Osuuskassa perustettiin heinäkuun 22. päivänä 1906 Uudessakylässä, minkä johdosta sitä useinkin sanottiin Uudenkylän osuuskassaksi. Se pyrki lainoittamaan tukemaan maatalouden kaikinpuolista kehittymistä, kuten uudisraivausta, tilojen ostoja, koneiden hankintaa ym.

Ruununvallon Osuuskassa perustettiin 24. 1. 1908. Sen toimialue käsitti silloin Sakkolan läntisimmät kylät ja myöhemmin Vuokselan itäiset osat, mutta kassan jäseninä oli myös väkeä Räisälän ja Pyhäjärvenkin puolelta. Tehokkaan lainojen käytön valvonnalla saatiin kassa nopeasti kohoamaan maan ensimmäisten kassojen joukkoon. Oltuaan talvisodan päätyttyä jo päättänyt luovuttaa varansa OK:lle, kassa pääsi kuitenkin jatkamaan toimintaansa Vuokselassa 1942. Syyskokouksessa 19. 11. 1943 tehtiin kuitenkin päätös yhdistymisestä Virkkilän Osuuskassaan, joka otti vastatakseen kassan sitoumuksista. Päätös kassan lopettamisesta katsottiin tarpeen vaatimaksi, vaikkakin se tehtiin haikain mielin.

Virkkilän Osuuskassa perustettiin 27. 5. 1904 ja rekisteröitiin seuraavan vuoden syksyllä. Se olikin näin ollen Vuokselan vanhin osuuskassa.

Koneiden hankinnan aiheuttaessa pientiloille melkoisia menoja Virkkilän Osuuskassa paikkakunnan muiden osuuskassojen tapaan hankki jäsenistönsä käyttöön erilaisia maatalouskoneita. Oman ta-

lon aikaansaamista harkittiin rahoitukseen kasvaessa ja 1929 ostettu Jooseppi Toukkanin perillisten talo kunnostettiin kassan tarpeisiin. Vuonna 1937 kassa vuokrasi kunnalle toimistohuoneen talostaan, olihan samana vuonna kunnan rahastonhoito otettu kassan huoleksi 1.500 markan vuosimaksusta.

Syksyllä 1936 päätettiin yhdistää Vuokselan ja Virkkilän osuuskassat toisiinsa, mikä yhdistäminen tapahtuikin 12. 2. 1937. Virkkilän Osuuskassan toimialue käsitti nyt Vuokselan keskeisen ja läntisen osan. Jatkosodan aikana Ruununvallon Osuuskassan liitettävä Virkkilän kassaan päätettiin toimialueen laajennuttua näin koko kunnan aluetta käsittäväksi, ottaa nimeksi Vuokselan Osuuskassa, mikä 27. 3. 1944 tehty päätös vastasi kassan toimintaolosuhteitakin. Syksyllä 1944 Vuokselan jäätyä uuden rajan taakse, päätettiin osuuskassan toiminta lopettaa ja siirrettiin sen varat Hämeenlinnan Seudun Osuuskassalle 1946 lopussa. Nykyinen Hämeenlinnan Seudun Osuuskassa sisältyy näiden Vuokselassa perustettujen osuuskassojen perinteitä, asuvathan vuokselalaiset nykyisin pääosaltaan sen toiminta-alueella. — S. T.

Loru Vuokselasta

Tantaa, tantaa Uuteekyllää, Uuvestylästä Virkkilää, Virkkilästä Päiväkiyvee, Päiväkiyvestä Noisniemee, Noisniemest Karolaa, karoloista on kaikkii rikkaita. — Muisteli Sylvi, Virkkilästä lähtenyt.

Muistojen liite

Tämä lehti on Vuokselan pitäjäläite, tämä on entisaikaan viite, sillä tässä on kaikki yhteistä meille, jotka olemme hajooneet maailman teille. — Oikein tämä nyt lämmittelee mieltä, kun katsellaan tuota kuvaa sieltä. Ja niin rakkaista kaikki ne meille on, eivätkä koskaan jää ne unhohon. Tuon kauniin kirkkomme muistamme sieltä, meille paljon on muistoja kirkkotieltä. Sinne mentiin kävellen, kärryillä, sukilla reellä, juoksi hevoset kilpaa toistensa eellä. Moni rippilapsi polvistui sen alttarin luona, sydän oli iloinen juhlena tuona, sillä olihan se elämän ihaninta aikaa, siihen alkoi liittyä lemme taikaa.

Myös häväiki usein tuon kirkkomme täytti, sulho kun morsionsa vihillä käytti. Se on aina täyttymys kahden nuoren, silloin yhdessä siirtää vois vaikka vuoren. — Surusaatto usein myös kirkolle kulki, Lammassiemen multin moni rakkaansa sulki. Siellä oli hellä paikka siunattu, pyhä. Heitä me muistamme lämmöllä yhä. Muistojen kukkasat kummulle kesällä viemme, sinne myös johtaa jouluna tiemme. Tuikkikoot muistojen kynttilät siellä, joskus me kaikki olemme samalla tiellä.

HELMI KEHAKANGAS,

ent. Karonen Kuninkaanrististä

VUOKSELALAISTA RAINAKUVAUSTA

Pitäjäseuran toiminnassa ottivat vuokselalaiset 50-luvulla käyttöön mielenkiintoisen lisän. Silloin aloitettiin nimittäin rainakuvaustoimikunnan työskentely, mikä tarkoitusena oli kerätä Vuokselaa-aiheista valokuvista entistä kotiseutua esittävä raina, sekä lisäksi kuva nykyisillä asuinpaikoilla kaikki vuokselalaisten talot. Ensimmäinen kerran esitettiinkin ensimmäisen kerran pitäjäjuhlissa Tammelassa 1957 nimellä Muistojen Vuokselala.

Uusien asuinrakennusten kuvaukset aloitettiin samana vuonna helatorstaina Tyrvännössä ja jatkettiin valokuvaaja Pekka Almin ollessa kuvaajana mm. Hattulassa ja sen jälkeen muissa kunnissa, missä vuokselalaisia on asumaan. Kuvaukset suoritettiin värikäntöfilmille ja talojen omistajilla oli tilaisuus ostaa tilansa kuva itselleen. Tätä mahdollisuutta käytettiinkin paljon hyväksi. Koska kuvattavia taloja oli useampia satoja ja nousi hanke varsin suureksi niin määrättiin kuin rahallisilta kuluiltaan. Osa kuluista saatiin takaisin värikuvasuurennuksilla.

Noisniemen lossi. Keitähän lienevät kärryissä istujat?

PARTIOLIPPUKUNTA

Vuoksen Poikien vaiheista

Partioaate eli 1930-luvulla voimakasta nousukautta maassamme. Siihen asti oli partioliike saanut kannattajansa kaupunkilaisnuorisosta, lähinnä oppikoululaisista, mutta nyt alettiin vetää maaseutua ja maalaisnuorisoaakin partioliikkeen piiriin. Järjestön ohjelmaa ja toimintamuotoja ryhdyttiin kehittämään sellaisiksi, että laajentaminen maaseudulle kävi mahdolliseksi.

Muutamat juuri koulunsa kansakoulussa päättäneet Vuoksen kylän nuoret tunsivat kiinnostusta partioliikkeeseen ja halusivat päästä mukaan sen tarjoamiin toimiin. Nämä nuorukaiset olivat Veikko Juvonen, Harry ja Voitto Rontu sekä Leevi Ahman. He lähtivät rohkeasti opettajansa Aimo Sipilän luokse neuvottelemaan asiasta ja pyytämään häntä johtajakseen. Tästä syyskuun 26. päivänä 1934 pidetystä neuvottelutilaisuudesta sai alkunsa Vuoksen partiotoiminta, joka sitten vuosi vuodelta laajentuen ja tehostuen jatkui talvisotaan asti. Oli itsessään selvää, että Vuoksen kansakoulusta muodostui tämän toiminnan keskuspaikka.

Partiopoikaliiton sekä Karjalan partiopoikiin ohjeiden mukaan aloitettiin uutera opiskelu ja vartiojohtajakoulutus. Kun innostus oli suuri, päästiin nopeasti tuloksiin ja keväteen, äitienpäivään. 1935 mennessä oli suoritettu III luokan merkkivaatimukset ja voitiin antaa juhllinen partiolupaus. Näin oli saavutettu mahdollisuus oman lippukunnan perustamiseen eikä asiassa vitkasteltu, vaan heti partiolupauksen antamisen jälkeen pidetyssä kokouksessa perustettiin partiolippukunta Vuoksen Pojat, joka tietävästi oli ensimmäinen maaseutulippukunta Suomessa. Näin olivat Vuoksen nuorukaiset osoittaneet partioaatteen vaatimuksen, »Ole valmis», tulleen toteutetuksi ennätysvauhdilla oman lippukuntansa aikaansaamisessa. He olivat olleet valmiit tarttumaan hyvään ja kehittävään harrastukseen, työhön ja toimintaan, jonka tarkoituksena oli kehittää itsestään reipaita ja rehtejä miehiä, toimekkaita ja vastuuntuntoisia kansalaisia sekä ihmisiä, jotka tahtovat »Parhaan kykynsä mukaan palvella Jumalaa, kotia ja isänmaata», kuten he lupauksessaan vannovat.

Alkanutta vartiojohtajakoulutusta jatkettiin niin, että vuoden 1937 kesällä voitiin laajentaa lippukuntaa liittämällä siihen kolme viiden pojan vahvuista vartiota ja vuotta myöhemmin kaksi uutta, joten lippukunnan kokonaisvahvuus talvisodan alkaessa oli 32 partiolaista.

Merkitapauksiksi lippukunnan toiminnassa muodostuivat osallistumiset Karjalan Partiopoikiin maakuntaviesteihin. Viesti kulki polkupyöräkuljetuksella lippukunnalta toiselle. Ensimmäisen kerran oltiin mukana kesällä 1936. Käksäläiset luovuttivat silloin viestin sisältäneen kapulan Vuoksen pojille juhllisissa tilaisuudessa Vuoksen koulun pihalla, jossa viesti luettiin julki ja josta se vuokselalaisten toimesta kuljetettiin Viipuriin. Siellä viesti luovutettiin sen laatijalle, piispa Loi marannalle, joka tilaisuus jäi lähtemättömästi väsyneiden matkajien mieliin. Kesällä 1937 vietiin viesti Käksälmeen, 1938 Antreaan ja 1939 jälleen Käksälmeen. Viestin kuljettamiseen liittyneen kilpailun joukkueiden prosentuaalisesta vahvuudesta lippukunnan jäsenmäärään sekä kilpailun ajonopeudesta voitti Vuoksen Poikien lippukunta sekä v. 1938 että 1939.

Varojen hankkimiseksi sekä työnsä tunnetuksi tekemiseksi järjestettiin lippukunta yleisöjuhlia, jotka saivat suuren kannatuksen. Ohjelmaa käsitti partiotoimintoihin liittyviä esityksiä ja se suoritettiin omin voimin. Myös monet lahjoittajat tukivat nuorten toimintoja tode-

Vuoksen Pojat lähdössä ensimmäiseen maakuntaviestiin keväällä 1936 klo 2 yöllä. Vasemmalta: Aimo Sipilä, Harry Rontu, Veikko Juvonen ja Leevi Ahman.

tessaan työn laadun ja merkityksen.

Toimintaan kuului jatkuvan koulutuksen lisäksi olennaisena osana myös retket ja leirit. Retkillä tutustuttiin kotiseutuun ja kokeiltiin käytännössä opittuja taitoja. Leirit olivat mitä tehokkainta koulutusta tutustuessa luontoon ja harjoiteltaessa tulemaan »omineen toimeen» vaikeissa olosuhteissa. Myös yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja lähimmäisen auttamisen mieltä sieltä saatiin tuliaisiksi. Viimeinen kesäleireistä pidettiin 1939 kauniissa Karhusaarella Vuoksen rantaniemekkeessä. Tämän leirin viimeinen iltauoio loppuhartaudeksi hiljennettiin Kalevalasta lainattuun rukoukseen: »Anna Luoja, suo Jumala, aina onni ollaksemme, hyvin ain eleäksemme sulossessa Suomenmaassa, kauniissa Karjalassa».

NOISNIEMELÄINEN RAIVAAJA

Kukahan keski-ikäinen vuokselainen ei olisi tuntenut Lukkaroisen Taavettia Noisniemestä. Tosin hyvällä lapsella oli monta nimeä, ja jollakin nimellä, Taavetti varmasti tunnettiin. Nimiään oli tosin monta, kuten Sipiläisen Taavetti, kauppias Taavetti, sorja Taavetti, ja oli niinkin korkea nimi kun Apešsiinin keisari, joka viimeksi mainittu nimi johtuu siitä, että hän joutui kerran Terijoen hienoston lomanviettohuveihin hieman arkisessa asussa. Mikäli hän mainitussa tilaisuudessa olisi esiintynyt suomalaisena, eivät rantakasinoon ovet olisi hänelle avautuneet, mutta seurueen kekseliäsisyys auttoi, ja korkealle vieralle »tampurimajurit» kumartelivat syvään.

Nuoruudessaan aloitti Taavetti Lukkaroinen Noisniemen hovin (Kalmolan kartanon) torpparina, asuen pienessä mökissä Heikkosen ahon laitamilla. Torpparina olo ei kuitenkaan häntä tyydyttänyt, vaan hän päätti hankkia omaa maata, ja salkin pienehkön alueen, etupäässä metsää. Sinnikkäästi kävi Taavetti kiinni kirveen ja kuokan varteen ja uutta peltoa alkoi syntyä vuosittain lisää. Maataloutta laajennettiin, uusia rakennuksia tarvittiin ja näitten rakentamiseen olikin Taavetti mestari. Kirjoittajan muistin aikana rakensi tai rakennutti Taavetti esim. seitsemän aina toistaan komeampaa asuinrakennusta, joista täällä evakkoreisulla Tyrvännössä rantamajarakennus jäi Taavetin viimeiseksi.

Pulavuodet 1930-luvun alkuvaiheilla yllättivät myöskin tämän sinnikkään raivaajan. Maan hankinta ja erikoisesti uudet rakennukset vaativat paljon rahaa. Yleismaailmallinen pula-aika oli parhaillaan, mutta Taavetti ei jäänyt neuvottomaksi, vaan hän toimi maanviljelyn ohella ravintolitoitsijana »Niemenpään» sahalla ja harjoitti kioskikauppaa yleisissä juhla- ja huvitilaisuuksissa. Maatalous laajeni kuitenkin jatkuvasti ostojen ja raivausten ansiosta, jo-

ten ravintola- ja kioskikaupasta oli luovuttava, mutta hänestä tuli sen ajan mittapuuta käyttäen suuren luokan lihakarjan kasvattaja, ja hän perusteli tätä alaa sillä, että tavara oli tarvittaessa nopeasti rahaksi muutettavissa.

Kalmolan kartanon omistaja kihlakunnan tuomari Tauno Berner kertoi kerran olleensa katselemassa tiluksiaan, ja hän näki kaukaa miehen lähestyvän häntä. Miehen tultua lähelle tunsi hän hyvän ystävänsä Taavetti Lukkaroisen rohtimisessa paidassaan. Käyttä lyöttiin ja kuuluisia kyseltiin. Taavetti esitti asiansa tapansa mukaan suorasukaisesti ja sanoi: »Kuules naapuri, nyt minä tarvitsin kiireesti rahaa tai hyvän nimen, jolla saa, sillä minulla on hyvä maakauppa tekeillä ja tarvitset rahat nopeasti.» Tuomari Berner kehotti Taavettia viereensä ojan reunalle istumaan ja sanoi, ettei sillä rahalla toki niin kiire liene, ettei hetkeksi kerkiäsi istahamaan. Taavetin noudatettua kehoitusta lähti juttu käyntiin ja Berner kysyi, miten paljon Taavetilla on maata tämän oston jälkeen. Taavetti ilmoitti hehtaaramäärän, jonka jälkeen tuomarin päätös oli lyhyt: Rahat löytyvät, ja selvitti samalla huumori mielessä kysyneensä sen takia Taavetin hehtaaramäärää, että jos hänen tiluksensa tulevat hehtaariakin suuremmaksi, mitä on kysyjän, niin silloin luoton saanti lakkaa.

Ajan hammas kuitenkin pyöri, Taavetti Lukkaroisen raiviot jäivät sinne rajan taakse, samoin kuin meidän toistenkin karjalasten. Hänen ahkeran ja perääntämättömän työnsä huomioitiin Kiviniemen maatalousnäyttelyssä, jossa hän sai mitalin ja kunniakirjan, jossa oli mm. sanat »Sinnikkäs raivaaja». Taru Taavetti Lukkaroisenasta kulkee vielä kauan kansan suussa. Hän oli niitä miehiä, joilta eivät koskaan keinot loppuneet, kun hän toimeen tarttui. — Eino Heikkonen.

VUOKSELAN KOULUISTA

Räihärannan koulu

Vuoksen toiseen emäpitäjään, Sakkolaan, perustettiin kansakoulu 1874. Se oli tarkoitettu koko pitäjää varten, jota Ruununvallan asukkailla oli mahdollisuus lähettää poikiaan, myöhemmin tyttöjäänkin sinne kouluun. Matkan pituuden tähden vain harvoilla lapsilla oli tilaisuutta koulunkäyntiin. Siksi 1881 päätettiin perustaa Räihärannan kansakoulu. Se rakennettiin kylän keskusta. Heikkosen ahoille, mutta 1917 kuntakokouksen päätöksen mukaan päätettiin siirtää Antti Komoselta ostetulle tontille Noisniemen lantlähelle, että Noisniemen lasten koulumatkat lyhentyisivät.

Koulu toimi 1-opettajaisena vuoteen 1920, jolloin perustettiin toisen opettajan virka. V. 1923 oli oppilasmäärä korkein eli 89.

18-viikkoinen alakoulu alkoi syksyllä 1929 vuokrahuoneissa. Koulupiirin jaon tähden muuttui koulu supistetuksi 1931. Koulurakennus tuhoutui kesällä 1941 hyökkäysvaiheen aikana. Syksyllä 1942 alkoi koulu Maria Leppäsen talosta vuokratuissa huoneissa. V. 1944, vähää ennen toista evakuoioitua, valmistui uusi koulutalo.

Opettajina ovat toimineet: Hjalmar Holopainen, Otto Snellman myöhemmin Sirkka, Albin Suhonen, Heikki Kuosmanen, Ernst G. R. Weissell, Antti Niskala ja Leander (Lenno) Lehmusvuori, joka valittiin 1905 ja hoiti toimintaa vuoteen 1944, talvisodan aikaa lukuunottamatta. Toisen opettajan virkaa ovat hoitaneet: Olga Nissillä, Maria Sihvonon-Karvinen ja Martta Valkonen-Karonen. 18-viikkoisen alakoulun opettajana toimi Anna-Liisa Kurikka.

Kuninkaanristin koulu

Vuonna 1913 Sakkolan kunta teki myös Kuninkaanristin koulun perustamispäätöksen. Sen toteuttaminen jäi suurelta osalta 1914 perustetulle Vuoksen kunnalle. Koulutyö aloitettiin jo syksyllä 1913 Juhon Paavilaiselta vuokratuissa huoneistossa. Uuden koulurakennuksen paikasta tuli kyläläisten kesken kiistelyä. Joku ehdotti, että koulu pitäisi rakentaa pyörise näille, jotta se olisi yhden Yllölässä sitten liukuisi Liisalaan. Koulun paikkakysymys ratkesi, kun kunta osti tontin Filemon Lampulta Ristiniemen kankaalta. Koulu rakennettiin yksi-opettajaiseksi. Syksyllä 1915 siirryttiin jatkamaan alulle pantua koulutyötä uudessa Kuninkaanristin koulutalossa.

18-viikkoinen alakoulu aloitettiin 1929. Vuodesta 1931 oli Kuninkaanristin alakoulun opettajanvirka yhteinen Päiväkiven koulun ja vuodesta 1936 alkaen Alholan koulun kanssa. 36-viikkoiseksi alakoulu muutettiin 1937. Opettajina ovat toimineet: Maria Sihvonon-Karvinen ja Alma Salokoski-Kinanen.

Alakoulun opettajina olivat: Anna-Liisa Kurikka ja Terttu Seppänen-Junttila.

Päiväkiven koulu

Päiväkiven koulu aloitti toimintansa 1913. Nousijaisen veljeksiltä ostettiin koulutontti. Koulu rakennettiin 1-opettajaiseksi. Syksyllä 1922 aloitti toimia 18-viikkoinen alakoulu, opettaja oli yhteinen Noisniemen ja vuosina 1931—37 Kuninkaanristin koulupiirin kanssa. Vuonna 1937 muuttui alakoulu 36-viikkoiseksi.

Kesällä 1939 rakennettiin lisärakennus, joka käsitti alakoulunopettajan asunnon ja koulukeittolan.

Opettajina toimivat: Albert Laamanen, Pekka Partanen, K. J. Lundhal, Hjalmar Turunen ja Uno Tuhkanen.

Alakoulun opettajina olivat: Hilja Pulkki, Anna-Liisa Kurikka, Terttu Seppänen-Junttila ja Anna-Liisa Kurikka uudelleen.

Noisniemen koulu

Noisniemen koulupiiri ja yhteinen Noisniemen-Päiväkiven kiertävän alakoulunopettajantoimi perustettiin 1922. Kevätlukukaudella 1923 alkoi alakoulu toimintansa Juhon Virkiltä vuokratuissa huoneissa. Seuraavana vuonna vuokratettiin huoneisto Tahvo Lopouloselta koulua varten. V. 1928 lahjoitti tuomari Berner koulutontin ehdolla, että koululle perustetaan ainakin 2000 markan arvoinen kirjasto. Oppivelvollisuuden täytäntöönpanosuunnitelman mukaan olisi koulutalo pitänyt rakentaa jo 1928, mutta rakennushanketta viivytettiin, kunnes maaherra 1931 velvoitti sakon uhallä rakentamaan koulun. Silti rakentamiseen ryhdyttiin vasta muutaman vuoden kulluttua.

Emäntä Anna Raaskalta vuokratettiin 1931 huoneisto, jossa syksyllä alkoi koulu toimia supistetuna kouluna. Näin lyheni lasten koulumatka ja päättyi kelirikon aikana vaaralliseksi katsottu koulutiehen kuuluvan Vuoksen ylikulkuinen.

Talvisodan aikana koulurakennukset vaurioituivat pahoin, kuitenkin käsitöluokka, koulukeittola ja oppilaseteinen säilyivät ehjinä, joten vähin korjauksin voitiin koulutyö aloittaa näissä tiloissa syksyllä 1942, kestäen kevääseen 1944.

Supistetun koulun opettajana toimi Martta Karonen ja käsityönopettajana Matti Mononen.

Alakoulunopettajina toimivat: Hilja Pulppi, Anna-Liisa Kurikka ja Terttu Seppänen-Junttila. — Väinö Karonen.

Kauppias Arvi Parjanen

on kotoinen Vuoksen Uudesta-kylästä ja ennen sotia hän työskenteli Vuoksen Osuuskaupan Hirvisaaren myymälässä, Hämeenlinnaan hän muutti perheineen 1960 Kalvolasta, jolloin avasi omissa kiinteistöissään elintarvikekaupan Lahdensivuntieellä. Nyt on liikkeen henkilökuntaa oman perheen, nimittäin kauppias Parjanen itsensä ja rouvansa lisäksi kaksi apulaista palvelemissa asiakkaita. — S. T.

Sodassa rikki ammuttu Noisniemen koulu.

Vuokselan perunapiirakka — kannaksepiirakka

Vuokselaise perunapiirakka tarkastelemine viep väkise käsittelemää tätä leivonnaista ylleisest. Kaikiis Kannakse taloloisha paistettii piirakkoi joka lauantai. Tavallisi ol perunapiirakka. Site se ol koko toimeetus huomattava tekijä, ja siint kannattaa tehä analyysii, toisi sannol pöyhötellä ja jaotella vaik vähäki er tekijöi, mitkä siihe liittyit.

Perunapiirakal o monta nimmee. Sill voijaa etsii esmerkiks leviä, pitkä ja lyhvä historia. Ulkopuolel jääp viel tekotapa, mist on jo paljo muistii kirjotettu, vaik ei siintkää oo läksy luettu iha loppuu. Tähä puolee ei nyt täl kertaa puututa.

Hyvi usjast haastettii Vuokselas perunapiirakoist. Tää ol ylleisi nim. Kotikieles tul helpost sanottuu myös perunakakkara tai potaatti- tai lyhvest potatpiirakka tai -kakkara. Kakkara jo sanno, et piirakka ol pyöriä. Hyväst tiijettii myös, mitä omenapiirakkaal tai -kakkaraal tarkotettaa. (Omena täs o maomana, ei puu- eli mesomena).

Kannakse er pitäjii perunapiirakat ollit er kokosii. Läns-Kannakseel ne ollit suuri, ehkä suure lautase mittasii. Vuokselas vanhat naiset rupesiit iha nauramaa kertoissaa muolaalaisiist piirakoist, ko nihi uppos nenä. Itä-Kannakseel, kute Pyhäjärveel, perunapiirakat ollit pieni, vaa tassi suuruuskaisii. Vuokselan piirakka asettuu kesk kohal, ko pitäjäl ol kesk-Kannakseel. Meilki piirakat ollit vähä er kokosii er kylis. Valkjärve puole kylis ne ollit vähä suurempii ko Sakkola puole kylis. Keskmääri ne ollit tase kokosii. Lähkuvas piirakat ollit erilaisii joka talos. Piirakka koo yleiseroloi katsois ne ei johtuneet mite sattu, vaa nihi voijaa etsii ain jokkii selitys. Suuruus voi määrättyy siint, mistpäi ihmist ollit Kannakseel tulleet, tai siint, mite hei olot ollit kehittynneet ja kui suur tekijä piirakka hei talouves ol. Piirakka koko jo yksinnää voi jotta hattaa monellaisii kysymysii ratkomise tel. Site ois tärkeää lähtee kulkemaa piirakka jälest. Koha voitaiskii saahha suhteelline piirakka koko vaik kolmkymmentluvult joltai alueel niiko just Kannakseel eli mite piirakka täl alueel tuollo ol er pitäjii suuremp tai pienemp ko toisiis pitäjii ja mis rajois tuo koko vaihteel, ni tällö jo ois oikeus puhuu piirakka leviäst historiast.

Jos täst päästää taakseppäi katsomaa, millasii nää piirakat ollit aikasempiin aikoiin, ja mäntäs nii pitkääl ko jotekii pääsö, ni oltais jo tekemäs piirakka pitkää historiiaa. Kansatieteilijät osajaat mäntä aika eteväst ajas taakseppäi, ko heil o muistitietoloi apun. Piirakka avul hyö saavat tolkkuu monist tekijöist ihmisi elämäs ja kulttuuris ja hei siirtyilemisistää alueil. Esmerkiks kolmkymmentluku alus perunapiirakka ol Saima ranna talolois hirmuse erlainne, ni suur ko jokkii »alkupiirakka», verrattuun vuokselaise piirakkaa. Piirakkaal o pitänt olla pitki kehityshaaroi. Sen o pitänt paljo muuttuu, millo se o lähteent muuttuu.

Piirakkaa ko katsotaa iha likkeelt, voijaa ymmärtää, mite sitä o nii paljo voitu syyä, ja mite se sen vuoks ol voint tulla nii tärkeäks. Jokahine kuka o piirakkamaalt, voi itsekki lähtee aattelemaa piirakkaal lyhvee historiaa, mil täs tarkotettaa kertomusta lauantaiaamun uunist pöyvääl laotust piirakkakasast. Aikaväl historiaks o lyhyt, lauantaiaamust korkeintaa maantaiaamuu, jolla piirakat loppu. Tällasest yhest leipomuksest saatetaa lukkee

työrytmiä, raha- ja ravintotaloutta, tekniikkaa ja taitoo. Siihe sisältyy myös yhe piirakka tarina siint, mitkä kaikkii makuloi se suop lyhve historiase aikaan ihmiseel ja mite se site anto nautinto sen lisäks et se ol hyvävää ravintoo. Ravinnost tietämine ja mau ymmärtämine ja kunnioittamine onkii jo kulttuuriasjaa. Täs pysähyttää nyt makkuru.

Perunapiirakka makukaar

Mau uottelemise hetk o sillo, ko nähhää uunist otettava piirakko. Pakostkii kohta tartutaa piirakka reunoist sormepäil kii. Piirakka voi vähä poltella. Sen pääl panna voita, mikä alkaa sulaa. Piirakkaa ei voi nyt pahast kallistella, jot voi ei tipu. Lassii kaaetaa kirnumaitoo. Syyves saahha piirakka ensimmäine yhistemä maku. Miel tuloo hyväks. Jos jottai sanotaa, ään o lauhkia. Piirakka lämpimät o ko lämmintä ruokaa, mitä kirnumaito sopivast jäähyttää. Tää nautinnohetk o synnyttänt tunnetut sanat »iha lämpimii piirakko». Niitä syyvää usjemmast seisavilla tulle männe niiko suuriis päiväkusulois pieni pallo.

Päiväkohvii panna pöytä piirakko, voita ja kuumii pullii. Piirakat o jo jäähtyneitä, mut tuoreita. Ne o rauhoittunneet. Maku o täyveysää. Pöytä tuuvves virkikäline piirakka leikataa neljää ossaa. Kuor o viel rapia. Piirakkapallaa voijaa tarttuu sirost vaa reunast kii, ko kuor kestää. Ensimmäisel kupillisel otetaa piirakkaa ja voita. Tällö juuves ei paljo haasteta. Nautitaa. Kohvi kans syntyy erikoine mielee painuuva maku. Vast toiseel kupillisel otetaa pullaa ja tällö aletaa jo puhkuu päiväkuulumisist.

Lounaasee mäntes piirakka maku muuttuu vähä toiseks. Kuor o alkaant jo vähä pehmiä. Piirakkapallaa ottais voi olla tarpeen työntää sormee jo vähä pitemmäl kuore al, jot sisus ei putoile. Lounapöytä tuuvvaa piirakko, kirnumaitoo ja lihvat suoraa uunist. Nää kuuluu yhtee, vaik oha tarjool ain muutakii. Syömine aletaa hiljasuoves. Piirakkaa kasteetaa paistirasvaa. Nyt saahha suuhu sellane maku, mitä mon pitää kohokohtaan.

Piirakka itseese maku ain jatkuvast muuttuu. Iltasaijuu päässet kuor o tult yhä pehmiämmäks ja sisus vuorostaa kuivemmäks. Vähitelle se alkaa helpost katkeilla. Sisuksest o vetäytynt kosteutta kuoree. Iltasaju aikaan piirakka kosteusuhteet o hyvä tasapainos. Tähä päässet on jo kuitekii syöty nii paljo piirakko, jot saju kans otetaa ennää vaa jokuu pala, senki takkee ko vehnäne o nyt paraimmilla, jote se tahtoo tehä nyt kapppaase. Näi illaal perunapiirakka o syyvves pehmiä ja sitä o helppo mättää suuhu viel ovest ulos mäntes, jos jollai o kiire rientoloi.

Lauantai-iltaan yö myöhää ko tulla kottii juhliist, syyvää. Vuokselas mäntii ruokatuppaa (sulani). Jos ol monta tulijaa, lisäs se ruokahalluu.

Justii pestys ruokatupas, mis o kaik lauantai paistokset, o hyvä tuoksu. Se antaa lisämakuu piirakkaal, mikä o taas tult yhä pehmiämmäks. Nyt koi kukkaa nää, saap panna voita vaik kui paksuult. Oikee ravitseva makupala tulloo, ko voi pääl viel panna kylmää lihhaa. Kuka tätä o kokenut, voi pitää perunapiirakka yömakuu kaikkii hyvän. Ei se täst ennää noušekkaa.

Suntaihi mäntes piirakka kuor on jo iha pehmiä. Sisus lohkeiloo helpost ja alkaa jo vähitelle vanhetuu. Maku o taas toine. Ruok-

kapövyäs piirakka tahtoo jo asetuu leivä kans tasaveroseks. Välipalan ja yöruokaan se o viel etusijal. Suntuipiirakkakii o mielee jäävä. Mut nyt piirakat jo saavat huveta vähhi. Jos niitä o viel maantaiaamun, sanno emäntä, jot »piirakat pitää syyvä loppuu».

Perunapiirakka makukaare vois mon kertoo toiseel taval. Kaikiis tapauksiis se o arvosapiettävä. Tää lisäks piirakka o ruokasa. Siin mäntöo paljo ruista ja perunaa ihmisee. Teko voijaa hyvi järjettää nykyaja keittiö. Uutee Karja-

OPETTAJA - VALISTAJA

Opettaja Lenno Lehmusvuori syntyi Mäntsälässä 25.4.1881. Hän valmistui opettajaksi Jyväskylässä 1905 ja tuli saman vuoden syksyllä Sakkolan, myöhemmin Vuokselan Rähärännän koulun opettajaksi, jossa toimi kaikkiaan 36 vuotta. Sodan aikana ja sen päätyttyä hän oli opettajana eri pitäjissä ja 1924-44 uudelleen Vuokselassa. Kunnioitettava, 44 vuotta, oli hänen virka-aikansa pituudeltaan. Hän toimi myös Vuokselan opettajayhdistyksen puheenjohtajana.

Varsinaisen elämäntehtävänsä ohella hänellä riitti aikaa, innostusta ja voimia mitä erilaisempien tehtävien hoitamiseen ja moninlaisiin harrastuksiin, joista seuraavassa kerrotaan.

Sakkolaan oli jo viime vuosisadan puolella perustettu torvisoittokunta, Musiikkimiehenä opettaja Lehmusvuori tuli mukaan ja toimi vuosikymmenen ajan sen johtajana. Nuorisoseura sai hänestä innokkaan työntekijän. Hän johti perustamaansa sekakuoroa ja voimisteluseuraa, joiden harjoituspaikkana oli luonnollisesti Rähärännän koulu. Hänen ansiokseen on katsottava myös Noisniemen nuorisoseuratalon ripeä valmistuminen.

Nuorisoseuratyössä hän oli jatkuvasti mukana, mutta tultuaan valituksi Vuokselan Suojeluskunnan paikallispäälliköksi 1921, hän suurena isänmaan ystävä, tunsii omakseen tämän tehtävän, jota hän uskollisesti hoiti yli 20 vuotta. Tänä aikana hän johti perustamaansa Lotta- ja suojeluskuntakuoroa, joka esiintyi eri juhlatilaisuuksissa, koko sen toiminnan ajan. Juhlien ja iltamien samoin kuin muittenkin sk. tilaisuuksien valmisteluissa oli hänellä keskeinen tehtävä. Usein saatiin miellymyksellä kuulla häntä juhlapuhujana. Hän otti osaa vapaus- ja talvisotaan.

Vuokselan nuoren seurakunnan työssä hän oli mukana toimien kanttorina 1923-32 ja johtaen kirkkokuoroa. Tapahtuipa niinkin, että hän seurakunnan papin estyneenä ollessa, saarnasikin. Hänen kanttorinaoloaikanaan valmistui Vuokselaan uusi kirkko. Sen eri rakennusvaiheita hän kiinnostuneena seurasi. Väliaikaisen kirkon pikku urkujen jälkeen hän, uuden kirkon valmistuttua, suureksi nautinnokseen soitteli sen uusilla uruilla. Hän toimi myös kirkkohallintokunnan ja -valtuuston jäsenenä. Hän joutui myös kunnallisiin tehtäviin kuuluen kunnanvaltuustoon, hoitaen pitemmän ajan asutuslautakunnan puheenjohtajan tointa. Hän oli kunnan tilintarkastajana sekä kouluvaliokunnan jäsenenä. Edellämäinnittujen toimien ohella hänellä oli monia omakohtaisia

Ruoka- ja sekatavarakauppa

ARVI PARJANEN

Hämeenlinna Lahdensivuntie 24
Puhelin 24349

latalloo pitäis tulla hyvä uun, mis vois paistaa kaikellaisii piirakko. Tää turvajais tekotaiio säilymise etteppäi. Pitäis olla viel nii paljo tilla, jot vieraat pääsisiit vaik kuumii piirakoil. Pääkaupungis o piirakat hyvi muois.

Ensikää ei pie pelätä, jot omis piirakois kannakselaist sittoot kättee vanhaa kulttuurikehykse esteeks. Päivasto. Piirakka o ain

muuttuunt ja tuloo muuttumaa. Se soppii ravintopolitiikkaa, ja ko piirakko voijaa myyvvä ja ostaa, ni siitki puoleelt se soppii aja tappoi. Pyöriöi perunapiirakko ja mei suuri ryynpiirakko pitäis vaa ruveta suoraa kutsumaa kannaksepiirakoiks, ja ainakii piirakka leviä historia pitäis saahha koko Kannakseel tehkyks. — Martta Koironen.

Op. Lenno Lehmusvuori.

sa eloon siellä aikaisemmin toimineen torvisoittokunnan ollen sen johtajana. Tyytyväisenä hän kertoi, miten jokaviikkoiset harjoitukset niitä edeltävine valmisteluineen sekä esiintymiset matkoille, toivat vaihtelua hänen elämäänsä. Oli liikuttavaa katsella, kun hän nuorekkaana johti soitto-kuntaansa sen esiintyessä myös useissa Vuokselan pitäjäjuhlissa. Opettaja Lehmusvuori oli hyvä ihminen, luonteeltaan vaatimaton, iloinen ja huumorintajuinen, ystävä ja työtoverina unohtumaton. Heidän kotinsa tunsii aina olevansa tervetullut.

Hämäläisestä syntyperästään huolimatta opettaja Lehmusvuori oli mieleltään karjalainen. Väsymättä hän jaksot työskennellä kannakselaisten kotiseutunsa parhaaksi.

Opettaja Lehmusvuori kuoli Vesilahdella 13.11.1962 saavuttaen korkean iän. Hänen viimeinen leposijansa on synnyinpitäjänsä kirkkomaalla. — Martta Karonen.

Ristiniemen lossia souteli v. 1937 Väinö Rastas. Hän on nykyisin Kanadassa.

Marttamuisteluksia

Noisniemen marttakerhon keittokurssi 1919 Tahvo Loposella.

Kun Vuokselan kunta 1917 perustettiin, tahtoivat täten muodostuneen uuden kuntayhtymän alueeseen siirtyneet Marttapiirit perustaa oman haaraosaston. Tähän osastoon liittyivät Kiviniemen haaraosastosta jo 1911 perustettu Ruununvallon piiri ja Valkjärven haaraosastosta jo 1913 perustettu Virkkilän piiri. Lisäksi muodostettiin omat piirit Alholaan, Hirvisaareen, Noisniemeen ja Uudenkylään. Vuonna 1917 oli yhteinen jäsenmäärä 136 ja 1918 jo 180 henkeä.

Oman osaston perustaminen innosti Vuokselan piirejä entistä

vilkkampaan toimintaan. Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi opettaja Maiju Sihvonen, sihteerinä emäntä Helena Virkki ja rahastonhoitajana neiti Alma Lampu. Jo ensimmäisenä toimintavuotena pidettiin 4 piirissä ruoanlaittokurssi, jollen kurssilaisia 88, ja värjäyskurssi, missä kurssilaisia oli 35.

Vapaussodan jälkeisenä keväänä saatiin osastoon oma neuvoja ja hänen avukseen 2 sotamarttaa. Vihannesviljelmä perustettiin ja entistä laajennettiin. Kaikissa piireissä pidettiin ruoanlaittokursseja ja säilöntäkursseja.

Jatkosodan aikana, 22. p:nä tammikuuta 1942, jälleen rakkaaseen Karjalaan oman kotielämänsä ääreen kokoontuneina monien karsimysten ja kokemusten rikastuttamina päätti Noisniemen Marttakerho aloittaa jälleen toimintansa kotien kohottamiseksi omalla paikkakunnallaan. Puheenjohtajana toimi tässä kokouksessa Anna Loponen. Miten kaikki sitten päättyi, sen tiedämme, mutta kauniita muisteluksia riittää silloisesta Marttatoiminnasta vieläkin.

Viimeinen soitto

Uudenkylän kirkonkellot

Vuokselan pitäjäséuran johtokunnan kokouksessa Hämeenlinnassa oli kerran puhe myöskin seurakunnan kirkonkelloista, jolloin selveni, että ne ovat varmassa tallessa. Kuitenkaan ei Uudenkylän kirkonkellojen kohtalosta ole monellakaan tarkempaa tietoa. Lienee siksi aika kertoa niiden tarina.

Elettiin talvisodan kriittisimpiä hetkiä. Suojeluskuntamme sijoituspaikka oli Hirvisaaressa, joka oli vihollisen yhtämittaisen lentotulituksen alaisena. Päivällä liikkuminen olikin ankarasti kielletty, ja yöllä valaisivat seutua moniväriset valopallot ja valonheittäjät.

Vihollinen oli kuitenkin keksinyt majoituspaikkamme, ja niin se joutui tämän tästä tulituksen kohteeksi. Yötä päivää kestänyt vihollisen tykistön rumputuli Vuosalmen ja Pölläkkälän suunnilla oli valtava, johon oma tykistöämme vain harvaksen vastaili. Maaliskuun 4.—5. päivien välisenä yönä noin klo 23 soi puhelin komppanian toimistossa: »On korkea aika hakea ne Uudenkylän kirkonkellot.» Ei ollut enää aikaa siekailuun. Rykmentin komentajan von Essenin kanssa, joka majaili J. Ryyppön talossa Kydössä, oli sovittu, että pioneerien avustuksella saadaan ne kellot alas tornista. Kiihtyvä tykistökeskitys antoi vauhtia työllemme. Hetkessä oli kellot sijoitettu rekeen, ja J. Ryyppön talon kohdalta suuntasimme matkamme läpi kankaan kohti Pikku-Vuoksea.

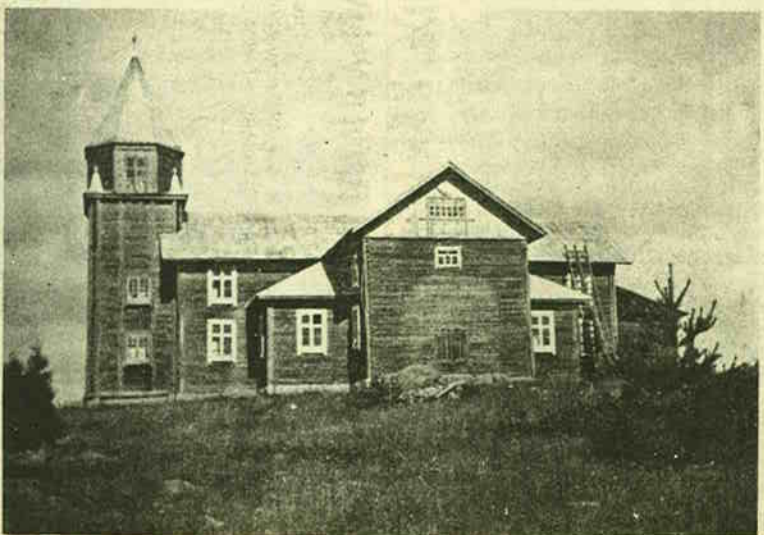
Aikaa oli kulunut tässä kaikessa niin, että päivä alkoi valjeta, kun

saavuimme Alholan kylän laitaan. Ilmasta kuului lentokoneen jyrinää ja pian oli muodostelma keksinyt meidät. Saimme niskaamme ryöpyn, mutta onneksi se ei satunut kehenkään. Kaksi koneista jatkoi matkaa, mutta yksi niistä jäi seuraamaan liikkeitämme, lentäen peltöjen yllä metsäsaarekkeiden välissä miltei maata hipoen.

Olimme päässeet metsän suojaan, ja aikansa kierreltyään konekin jätti meidät rauhaan. Heti koneiden häivyttyä laskeuduimme Vuoksen jälle. Nyt otimme hevosesta irti minkä saimme. Päästyämme lähemmäksi Sikosaaren rantaa pudotimme kellot jälle ja ajoimme hevosen metsän suojaan. Alkoi kii-

reinen ja kova työ. Aioimme tehdä sen, jonka esi-isämme vaino- vuosina ennen meitä olivat monasti tehneet. Aioimme upottaa kellot Vuoksen pohjaan. Saatuamme työn hyvään alkuun oli viholliskonekin taas päällämme. Ollessamme lumivaippoihin kääriytyneinä se ei meitä kuitenkaan huomannut. Jatkoimme taas työtämme, kunnes avanto oli kaksi metriä kanttiansa. Nyt haimme metsästä pari metriä pitkät koivuiset kanget ja pujotimme ne ristiin kellojen silmikoihin.

Paljastimme päämme. Neljän miehen voimalla nostimme kellon avannon kohdalle. Otin nyt kä-

Vuokselan rukoushuone.

URHEILUN JA LIKUNNAN ASEMA RISTIN JA RÄIHÄRANNAN KYLISSÄ

Tämän kirjoituksen tarkoituksena ei ole julkaista tulosluetteiloita, vaan tuoda ilmi niitä havaintoja ja vaikutelmia, joita kirjoittaja ollessaan 1939 12-vuotias ja v. 1942 15-vuotias sai silloisesta urheiluelämästä Vuokselassa.

Silloinen liikunta ei ollut kovinkaan järjestelmällistä, vaan nuorisokoostui kyläkunnittain nuorten keskenään sopimina iltoina esim. Räihärannan Aholle tai Kuninkaanristin Nummelle »kuoppaukkoa» tai pesäpalloa pelaamaan. Samoin myös yleisurheilu alkoi nähteen sivutuotteena levitä joittenkin harrastuspiiriin ja niin rakennettiin hyppy- ja heittopaikkoja sekä raivattiin juoksuratotia.

Tämän toiminnan tukena olivat sitten Noisniemen nuorisoseura ja suojeluskunta, jotka virallisesti pitivät joitakin liikuntamuotoja ohjelmassaan ja näin nuorisokoostui kilpailukoketusta ja -kokemusta toisten kylien ja paikkakuntien kanssa. Tällöin syntyi jo yleisurheilukilpailuja ja pesäpallo-otteluita, jotka vetivät katsomoonsa lähes koko kyläkunnan ja osanottajiksi runsaan nuorisojoukon.

Tästä toiminnasta syntyi innostus monelle pikkupojalle, mikä sitten arvokkaana harrastuksena oli korvaamaton apu myöhemmissä vaikeissa olosuhteissa hänen jouduttuaan pois kotiseudultaan. Tämän toiminnan ja hengen luojina muistelen erikoisesti Lenno Lehmusvuorta, Tauno Käppiä, Väinö Karosta ja Uno Junttilaa, jotka urasivat paljon omaa aikaansa ja voimavarojaan nuorison liikuntaharrastusten hyväksi.

Varsinaisesta kilpailutoiminnasta ovat mieleeni jääneet kovat miesten pesäpallo-ottelut Jääkäripataljoona 4:n upseeri- ja aliupseerijoukkueita vastaan, joita käytiin vuoroin Vuokselassa, vuoroin Kiviniemessä. Pikkupojilla oli joka otteluun suuntana ottelupaikka omia kannustamaan, kun tällaisia otteluita oli. Ottelut olivat tasaisia ja jännittäviä ja mieleen on jäänyt, että upseerikerho yleensä oli pahempi vastustaja, muttei suinkaan ylivoimainen.

Vuokselalaisten joukkueessa muodostivat Lampun, Lehmusvuoren ja Murorinteen veljekset sekä Tauno Käppi, Paavo Junttila ym. Myös yleisurheilussa käytiin vastavainalaisia otteluita sekä myös omia mestaruuskilpailuja. Näistä erikoisesti muistan Eino Pitkäsen ja Nestori Jalosen loistavat keskimatkojen juoksut sekä Murorinteen veljesten, Tauno Käpin, Jorma Lehmusvuoren, Pekka Karosen ja Paavo Junttilan suoritukset muissa lajeissa.

Ainoana talvisena urheilumuotona oli hiihto, mutta sitäkin voimakkaampana monine kilpailuineen. Erikoisesti ampumahiihto oli suosittu miesten kilpailulaji. Hiihtäjänä kunnostautuivat Teuvo Heikkonen ja Pentti Pärssinen.

Miehet eivät suinkaan laiminlyöneet jälkikasvun turvaamista, vaan poikien vetäjinä ja kouluttajina Tauno Käppi ja Väinö Karonen urasivat voimiaan säästämättä. Meillä silloisilla pikkupojilla oli kova into urheiluun miesten esikuvasta saatuna ja niin poikien pesäpallojoukkue jatkosodan aikana pääsi Käkisalmen piiriin pesäpalloturnauksessa hopeamitalille, häviten Jaakkimalle loppuottelussa 4—2. Siis kireä ottelu sekin.

Harrastettiin myös yleisurheilua ja Käkisalmen piirimestaruuskilpailujen 5-ottelun ansiosta Leo Komonen edusti Käkisalmen piiriä Helsingissä 1943 koko maata käsitäneissä kilpailuissa. Poikien pe-

säpallojoukkueessa pelasivat Pekka Lamppu, Erkki Pitkänen, Kauko Karonen, Ensio Liius, Heikki Junttila, Leo Komonen, Teuvo Liius, Kalevi Karonen, Viljo Pulkki ja Tauno Pulkki.

Erikoisen lukunsa ja kohokohdansa muodostivat poikien leirit Ristiniemen kauniissa rannassa Vuoksen varrella. Ihailtuina johtajina olivat Tauno Käppi ja Väinö Karonen ja toimintaa riitti aamusta iltaan urheilun, maastoleikkien, ammunnan ja uinnin parissa. Osanottajajoukkona olivat kaikki seudun pikkupojat.

Hiihto keskittyi pääasiassa koulujen piiriin, mutta hyvinkin voimakkaana harrastuksena se ilmeni mm. koulujen välisissä hiihtokilpailuissa. Kiitos tästä koulujen opettajille, jotka innokkaasti tukivat hiihtoharrastuksia myös tyttöjen keskuudessa.

Ei voi unohtaa myöskään voimistelun ja kansantanskiharrastuksia, joita Noisniemen nuorisoseuran ja koulujen piireissä harrastettiin niin naisten, miesten, tyttöjen kuin myös poikien piirissä.

Kaiken tämän toiminnan merkityksen näkisän tähänne lähinnä seuraaviin kohteisiin. Tällä toiminnalla liikunnan parissa luotiin hyvä fyysillinen ja henkinen kunto, joka on harrastajiaan auttanut selviämään paremmin niistä usein voittamattomiltakin tuntuista vaikeuksista, joita varsinkin sotavuodet ja lähinnä niitä seuranneet vuodet toivat tullessaan. Luotiin yhteishenkiä ja pitäjähenkkiä, joka on säilynyt tähän päivään saakka mm. pitäjäjuhljen ja -seurojen muodossa.

Monet silloiset urheilijat saivat uusilla asuinajoillaan ensimmäiset ja parhaimmat kosketukset kantasukkaihin. Näin oli helpompaa mukautua uusiin olosuhteisiin. Esimerkkinä mainitsisin, että Hattulan Hakan Suomi-sarjassa pelanneissa pesäpallojoukkueissa edellämämainitusta poikajoukkueesta pelasivat mukana seuraavat neljä poikaa: Erkki Pitkänen, Ensio Liius, Kauko Heikkonen ja Leo Komonen toistakymmentä vuotta samassa joukkueessa ja saivat erittäin hyvät ystävyysiteet paikkakuntalaisiin joukkueetovereihinsa.

Myös yleisurheilussa niin Hattulassa, Tammelassa kuin muualakin ovat vuokselalaiset nuoret olleet aktiivisesti mukana ja hyvin sijoittuneina tulostilastoissakin. Hiihdossa, ja erikoisesti ampumahiihdossa, Mauno Hämanen on Hattulan parhaana urheilijana tullut kotipaikkakunnallaan tänäkin kautta kuuluisaksi ja arvostetuksi urheilijaksi ja kansalaiseksi. Myös katsoisin monia kunnallisia luottamustehtäviä hallussaan pitävien poliitikkojen saaneen pohjaa urheilun ja järjestötoiminnasta Vuokselassa.

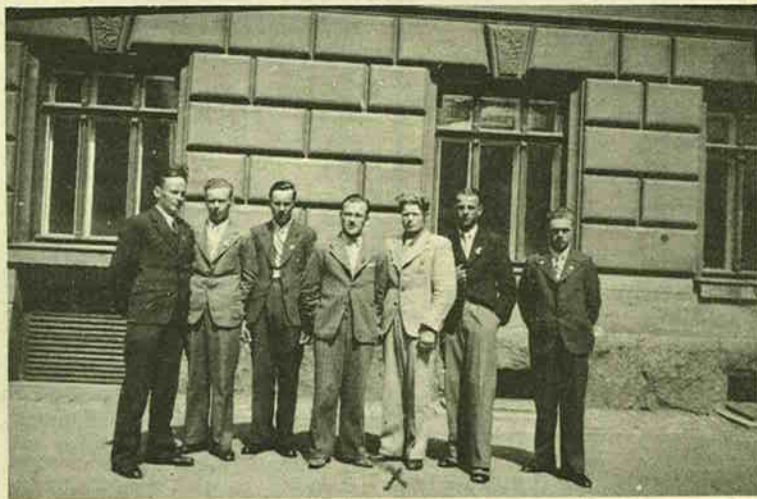
Ovatpa eräät saaneet elämänuransakin ilmeisesti näiltä ajoilta liikuntaharrastuskipinä vaikutuksesta. Esimerkkinä Jaavo Junttila, Jorma Lehmusvuori ja tämän kirjoittaja, jotka varmasti kiitollisina muiden ohella muistavat Vuokselassa suoritetta työtä urheilun ja liikunnan parissa. — Leo Komonen.

Työllistä itsesi ja ystäväsi. Osta suomalaista.

teeni jälle jääneen kangen ja anoin voimakkaan iskun kellon kylkeen. Surunvoittoinen, kumea sävel kiiri pitkin rantoja johonkin tuntemattomaan. Siinä oli Vuokselan Uudenkylän kirkonkellojen viimeinen soitto. — Toivo Virkki.

Vuokselan Viestin toimintaa

Urheilun harrastus oli levinnyt Vuokselaan vuosisadan ensimmäisinä vuosikymmeninä lähinnä nuorisoseurojen välityksellä. Ne järjestivät talvisin hiihto- ja kesäisin yleisurheilukilpailuja. Harrastettiin nuorisoseuroissa jo voimisteluaakin. Itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen perustettu suojeluskuntajärjestö otti liikuntakasvatuksen tärkeänä osana ohjelmaansa. Sen välityksellä urheiluharrastus kasvoi voimakkaasti 1920-luvulla. 1930-luvulle päästyä oli urheiluinnotus kasvanut niin suureksi, että ryhdyttiin ajattelemaan urheiluseuran perustamista paikkakunnalle. Aloite lähti Uudenkylän poikien, lähinnä Majurin veljesten (Vilhon, Sulon ja Väinön) taholta. Harjoituspaikkana oli käytetty ns. Myllykentän ahoa, olipa siellä vaatimattomia kilpailujakin toimeenpantu, mutta mitään järjestelmällistä toimintaa ei ollut. Siksi heräsi kin halu perustaa oma urheiluseura, joka voisi järjestää sekä valmennus- että kilpailutoimintaa suunnitellusti.

Vuokselan Viestin voimistelijöitä 1938 Helsingissä voimistelujuhilla. Vasemmalta: Aino Sipilä, Toivo Virkki, Sulo Pulkki, Viljo Ryyppö, Pentti Kymäläinen, Eino Kopra ja Eelis Pulkki. Osa joukkueesta puuttuu kuvasta.

toon, Pesäpalloliittoon, Urheiluliittoon, Voimisteluliittoon ja Poikaurheiluliittoon. Seuran puheenjohtajaksi valittiin edelleen Väinö Virkki ja sihteeriksi Viljo Ryyppö. Vuonna 1937 puheenjohtaja ja sihteerit vaihtuivat. Puheenjohtajaksi tuli Aimo Sipilä ja sihteeriksi Pentti Kymäläinen. Syksyllä 1937 aloitettiin voimisteluharjoitukset Vuokselan koulussa päämääränä osallistuminen seuraavana vuonna Helsingissä pidettäville yleisille voimistelujuhille. Voimistelua ohjasivat Aino ja Aimo Sipilä. Matkakassan kartuttamiseksi harjoiteltiin ja esitettiin Minna Canthin näytelmä Roinlan talossa. Voimistelu- ja näytelmätoimia järjestettiin monissa naapurikyläiden seurataloissa. Juhlamatka kesäkuussa 1938 Helsinkiin säilyi yhä miellyttävänä muistona osanottajien alitajunnassa.

Seuran toiminnan pahin este, urheilukentän puute, häitettiin jatkuvasti liikuntaharjoitusten järjestämisestä. Vuokselassa ei silloin vielä ollut yhtään rakennettua urheilukenttää vain luononvaraisia ahoja. Parhain niistä oli Kuninkaannistintä, jossa hyppy- ja heittopaikkojen lisäksi oli 400 m:n juoksurata. Kesällä 1938 Vuokselan Viesti osti J. Vaarilta sopivan tontin urheilukentän rakentamista varten ja talkoovoimin käytiin raivaus- ja rakennustöihin vielä samana kesänä. Saa-

tiinkin kunnostetuksi kenttälajien suorituspaikat sekä raivatuksi 300 m:n juoksurata. Seuraavana kesänä jatkettiin kentän kunnostustöitä ja niin oli Vuokselan ensimmäinen urheilukenttä valmistumassa, kun toiminnan keskeytti ylimääräiset kertausharjoitukset ja talvisota. Suuren innostuksen vallassa alkanut ja jatkunut nuoren urheiluseuran toiminta päättyi siis kotipaikkakunnalla, mutta alkanut kasvu nuorison parissa ei kuitenkaan pysähtynyt tähän, vaan Vuokselan Viestin jäsenet liittyivät sijoituspaikkakuntiansa urheiluseuroihin ja toimivat niiden riveissä. Seuran kasvateista ja muista vuokselalaisista urheilijoista ovat parhaiten menestyneet ja nimensä tunnetuksi saattaneet seuraavat urheilulajit: Eino Lahtinen, G. Savolainen, P. Kauppinen, Urho Karonen ja K. Tuokko. Heidän saavuttamistaan parhaista tuloksista mainittakoon Karosen aika 100 m:n juoksussa 11,1 ja Tuokon tulos korkeushypyssä 193 cm, mitkä olivat silloin huippuluokkaa maassamme. Mihin saavutuksiin olisi Vuokselan Viesti yltänyt, jos se olisi saanut jatkaa toimintaansa, ei ole todettavissa, mutta arvata voi, että kotiseudun nuorison yhteenliittäjänä ja terveisin elämäntapoihin innottajana se olisi tehnyt arvokasta työtä nuoren Vuokselan kulttuurikehityksen hyväksi. — A. Sipilä.

UUDENKYLÄN KOULUPIIRIT

Vuokselan pitäjän kahdeksasta koulupiiristä muodostivat Uudenkylän talot neljä piiriä, joista vanhin, Uudenkylän piiri, perustettiin v. 1892 Valkjärven kunnan toimesta Vuokselaan koulupiirin nimellä ollen se Vuokselan toiseksi vanhin koulu. Vuonna 1918 perustettiin Uudenkylän pohjoisimpaan osaan Hirvisaaren koulu. Koulun perustaminen Hirvisaareen merkitsi suurta edistysaskelta tämän vesistöjen muusta pitäjästä erottaman ja vaikeiden liikenneyhteyksien takana sijaitsevan kylänosan kehitykselle. Kun pitäjään laadittiin v. 1925 uusi koulupiirijako, tulivat Uudenkylän läntiset talot muodostamaan Vuokselan ja keski-Uudenkylän alue Alholan koulupiirit.

Koulupiirit olivat alueiltaan pieniä, joten koulujen välimatkat jäivät lyhyiksi. Noin 2 kilometriä oli matkaa koululta toiselle. Alue oli kuitenkin tiheästi asuttua ja perheet lapsirikkaita, joten oppilaita riitti kaikkiin kouluihin. Toiset kouluista olivat kaksiohjelmaisia, mutta Alholan koulu toimi supistettuna. Koulurakennukset sisälsivät kaksi

luokkahuonetta ja opettajan asunon. Toiset olivat puusta rakennetut, mutta Vuokselan koulu oli tiilestä. Viimemainittu oli kaksikerroksinen ja varustettu kahdella opettajan asunnoilla.

Koulujen toiminnasta vastasivat jokaisessa koulupiirissä kunnanvaltuuston valitsevat johtokunnat yhdessä johtajaopettajien kanssa. Johtokuntien jäseniksi pyrittiin saamaan yleensä kylässä muutenkin luottamusta nauttivia henkilöitä, jotka pyrkivät kehittämään kukin oman koulunsa työskentelymahdollisuuksia tehokkaasti. Siksi koulut olivatkin yleensä hyvin hoidettuja.

Paitsi varsinaisessa tehtävässään, opetustyössä, koulut toimivat kylissä kaikenlaisten kulttuurierojen keskuksina. Siellä laulettiin, voimisteltiin, näyteltiin ja tanhuttiin. Siellä kokoontuivat kerhot, pidettiin kylän yhteisiä asioita käsittelevät kokoukset ja sinne kutsui seurakunta jäseniään hartaus-tilaisuuksiin. Koulujen leikkikentät palvelivat kylän nuorten urheilun ja palloiluharrastusta tarjoten niille suorituspaikat, koska urheilukenttiä ei silloin vielä ollut.

— BETONITUOTTEITA
— ELEMENTTEJÄ
— VALMISBETONIA

MAJURI Oy

Hämeenlinna puh. 917/27740

PYHÄKOULUTYÖSTÄ VUOKSELASSA

Ei senvuoksi ollut ihme, että koulu nautti yleistä arvontantoa ja kunnioitusta kyläläisten keskuudessa. Ja kun koulun pihamaan ja ympäristön kaunistamisesta oli huolehdittava, tehtiin se innolla talkoovoimin.

Kaikki tämä vaikutti edistävästi koulun varsinaiseen työskentelyyn. Myönteisyys koulua kohtaan edisti myös opetus- ja oppimistapahtumia koulussa. Henki koulutyössä oli erinomainen. Monet lähtivätkin kansakoulun jälkeen jatkamaan opintojaan.

Yhteistoiminta koulujen kesken oli vilkasta. Naapurikouluille tehdyt retket ja koulujen väliset kilpailut rikastuttivat ohjelmaa ja toivat työhön tarpeellista vaihtelua. Myös opettajien keskeinen kanssakäyminen oli runsasta ja läheistä. Virallisten kokoontumisten lisäksi olivat naapurissa pistäytymiset ja »hämäröimiset» miltei jokapäiväisiä.

Vaikka Uudessakylässä olikin neljä eri koulupiiriä ja kussakin koulupiirissä toimittiin omien suunnitelmien ja menettelytapojen mukaisesti, säilyi kyläyhteisyyden kuitenkin kaikkien tietoisuudessa. Kylän jäsenten keskinäiset suhteet olivat tähän paljon vaikuttamassa, mutta koulujen kiinteällä ja läheisellä yhteistyöllä oli siihen oma vaikutuksensa.

Lopuksi vielä muutamia tilastotietoja em. koulupiirin kouluista. Uudenkylän koulun oppilasmäärän huippu saavutettiin v. 1921 ja vaihteli oppilasmäärä 1920-luvun lopussa ja seuraavalla vuosikymmenellä 27—47 välillä. Alakoulussa oli oppilaita 15—22.

Hirvisaaren koulussa oli oppilaita 30—40 vaiheilla, mutta 1938 se kohosi jo 52:een ja talvisodan alkamissyksynä oli oppilasmäärä 65, mistä määrästä jatkokoululaiset muodostivat 20 oppilasta. Alakoululaisia oli 19—29 oppilasta.

Alholan koulun oppilasmäärä pysytteli yleensä noin 30 koululaisen tienoilla.

Vuokselan kansakoulussa, jolle valmistui uusi kivinen koulurakennus 1930, oli oppilaita yleensä 40:n paikkeilla. Syksyllä 1943 oli koulussa 56 oppilasta yläkoulussa ja 19 jatkokoulussa. Alakoulun oppilasmäärä oli 12—26 välillä. Tämä melko uusi tiilirakenteinen koulutalo kärsi pahojta vaurioita talvisodan tykistötulussa. Sen korjaamiseen ei ehditty ryhtyä jatkosodan aikana, vaikka päätös tästä oli jo tehty. Koulun toiminta olikin sen vuoksi sijoitettava Uudenkylän suojiin, mutta alakoululle saatiin vuokratuksi huone Tilda Ryyppöltä. — Aimo Sipilä.

Pyhäkoululla oli ennen suuri merkitys seurakunnassa. Sitä kävivät lapset hyvin mielellään, joten näissä tilaisuuksissa oli aina paljon lapsia, ja näytti siltä, että lapsilla on keskinäistä halua käydä joka pyhä. Muistan omalta alueeltani, että parhaina pyhinä oli heitä 62, sateisina päivinä vähemmän. Nämä luvut olivat v. 1931 jälkeen. Muistan sitä aikaa, kun aloitin käyntini pyhäkoulussa Laura Parjasen aikana 1910. Silloin kävi pyhäkoulussa myös rippikoulunsa alkaneita lapsia. Siellä luettiin, oli kyselytunti ja laulettiin. Annettiin läksyä toiseksi pyhäksi, joka tapa myöhemmin jäi alakoulun tultua kansakouluun.

Pyhäkoulutyötä tehtiin yleensä pitäjässämme ahkerasti, opettajilakin oli kurseja harjoituksineen. Näissä keskinäisissä harjoituksissa saatiin yhtenäistä opetuspuolta joka piiriin. Myös papisto piti harjoitustunteja. Harjoituskokouksissa oli aina runsaasti osanottajia ja kurssilla oli muitakin kurssilaisia opettajien lisäksi. Kurseja pidettiin tavallisesti kunnantalolla. Myös papisto piti tarkastuksen kesällä joka pyhäkoulupiirin alueella. Opettajan oli pidettävä silloin harjoitustuntia. Meidänkin koulupiirin lapset kävivät joka kesä kerran kunnantalolla pyhäkouluharjoituksissa. Se oli tavallinen kyselytunti. Keskuudessamme opettajilla oli hyvä keskinäinen suhde ja lämmin henki, samoin kuin lapsiinkin. Senaikainen yhdessäolo tuo vieläkin hyviä muistoja siitä työstä, joka on ollut opettajille rakkautta työtä. Muistan vielä kunnamme alueelta niitäkin opettajia, jotka työskentelivät jo v. 1910 ja tekivät väsymätöntä ja siunauksellista työtä. Mainitsin jo Laura Parjasen, joka on tehnyt sitä työtä ehkä 50 vuotta. Vieläpä uusilla asuinpaikkakunnilla hän kävi työhön käsiin. Pyhäkoulun opettajilla oli oma yhdistys, perustettu v. 1922. Seurakunta avusti rauhallisesti mm. tilaamalla pyhäkoululehden opettajille. Tämäkin siunattu työ on nyt siellä muistojen joukossa. — Eeno Virkki.

KARJALATALO
kulttuurivelkalle
KARJALALLE
pst. 6750-6

Alholan kansakoululaisia 23. 5. 1930. Kuvan lähettäjä Rauha Korjonen, joka on kuvassa ensimmäisenä rivissä keskellä, lähettää kaikille entisille koulutovereilleen sydämelliset terveiset. Hän asuu nykyisin Keikyällä.

Vapaaehtoinen maanpuolustustyö Vuokselassa

Hälyttävien viestin liikkua syksyllä 1917, jolloin maan vapaus alkoi käydä uhanalaiseksi, alettiin Vuokselassa muiden Kannaksen pitäjien tavoin perustaa vapaaehtoisia yksiköitä eri kyliin ja harjoittaa miehiä, heikosta aseistuksesta huolimatta, pahimman varalle. Lokakuun 14. p:nä 1917 pidetyssä neuvottelukokouksessa valittiin pitäjän päälliköksi R. Koiranen ja varapäälliköksi A. Virkki ja eri kyliin kyläpäälliköt. — Joulukuussa Käkisalmissa pidetyssä yhteisessä kokouksessa perustettiin Yhdeksän pitäjän liitto, johon Vuokselakin kuului. Liiton johtajaksi valittiin Sakkolan piirin nimismies Urho Seitola ja harjoitusmestariksi jääkäri Antti Haikonen.

Junttila, E. Virkki, T. Käppi ja V. Karonen, joka samalla valittiin paikallispuolustukseksi. Valittiin varajäseniksi J. Loponen ja T. Virkki, ja kyläpäälliköt. Jäsenmäärä oli 55. Aloitettiin poikatyö, jonka johtajaksi valittiin T. Käppi.

Lyhyen päätyi suurin toivein alulle pantu maanpuolustus- ja jälleerakennustyö. Kotiseutu oli jätettävä toistamiseen, evakkomatkaksi alkoi uudelleen kesällä 1944 kohti kanta-Suomea.

Sotien aikana sai 88 vuokselaista sankarikuoleman, moni jäi invaliidiksi.

Sodan loppuselvittelyn yhteydessä lakkautettiin Suojeluskuntajärjestö ja Lotta-Svärd-yhdistys. Marraskuun 5. p:nä 1944 kokoukset eri puolilta saapuneet Vuokselan suojeluskuntalaiset Ah-täriin Keitaan kahvilaan. Paikallispuolustustyö, jota oli tehty, oli nyt pakotettu lopettamaan. Se jätti kuitenkin, työhön osallistuneille, monet mielistä lähtemättömät muistot. — Väinö Karonen.

Varsinainen toiminta alkoi, kun tammikuun 21. p:nä 1918 eri pitäjien miehet lähtivät kuuluisalle Viipurin ja Venäjän saaren retkelle. Vuokselasta lähti 9 miestä, joista A. Keronen, V. Tiinus ja J. Komonen jäivät Viipurissa vangiksi. J. Komonen murhattiin lääninvangilassa, mutta toiset pääsivät vapaaksi. Vapausotaan, eri rintamalla käytyihin taisteluihin osallistui 71 miestä. Vartiota ja huoltotehtäviä oli vanhempia sekä nuoria miehiä yhteensä noin 200.

Vuokselaisia kaatui 9. Sankarihaudalle, Lammasniemeen, pystytettiin muistomerkki 1921.

Vapausodan päättymisen jälkeen, marraskuun 15. p:nä 1918, perustettiin Vuokselan suojeluskunta. Paikallispuolustustyö olivat: T. Virkki, S. Jermola, A. Näsi ja E. Hyytiäinen, vuodesta 1921 alkaen vuoteen 1942 opettaja L. Lehmusvuori ja V. Karonen 1943-44. Talouspuolustustyö toimi koko ajan V. Virkki. Vuokselan sk. kuului Valkjärven suojeluskunta-alueeseen, jonka aluepuolustustyö toimivat: sk.ups. M. Sipponen, sk.ups. E. Laulajainen, luutn. V. Cantell, jääk.kapt. L. Tilus ja luutn. V. Väinänen. Alisotilasohjaajina olivat reservänrikit V. Uimonen ja U. Virkki.

Vuokselan martat lahjoittivat suojeluskunnalle lipun 1919. Maanpuolustustyö oli Vuokselan suojeluskunnassa monitahoista. Varsinaisen sotilaskoulutuksen lisäksi, johon sk.laiset osallistuivat runsain joukoin, kuului kilpailutoiminta eri muodoissa. Erikoisesti ampumarajoituksiin ja -kilpailuihin oli runsas osanottajamäärä. Piirin- ja aluekilpailuihin osallistuttiin vuosittain ja sijoituttiin usein palkintotiloiille.

Talkoovoimin rakennettiin oma ampumarata Kuninkaanrastiin. Harjoituspaikkona käytettiin Noisniemen ja Virkkilän nuorisoseuran taloja. V. 1944 aloitettiin rakentaa omaa suojeluskuntataloa Virkkilään, mutta rakennustyö jäi kesken.

Suuri innostus oli urheilutoimintaan, johon kuului mm. pesä-pallopelejä.

Suojeluskuntatoimintaan kuului myös valistustyö. Itsenäisyyspäivien juhlat jumalanpalveluksineen, sankarihaudalla käynteineen

Toinen opettaja tuli Muolaasta samalle työuralle. Myöhemmin opettajia kyllä vaihtui, mikä antoi kirkkoneuvostolle lisää työtä. Lisäksi Hirvisaari tuli v. 1919 yhdeksi kiertokoulupiiriksi ja vielä Vuokselan piirikin jaettiin kahteen osaan. Kun sitten alkoi tulla alakouluja, kiertokoulu menetti merkityksensä, minkä johdosta syksystä v. 1925 lähtien lakkautettiin toinen opettajan virka. Syksyllä v. 1928 oli kiertokoulu enää neljässä paikassa kunnan alueella. — Eenokki Virkki.

ja kunniaavartioineen olivat mielinpainuvia tilaisuuksia. Juhlat ja ilmatat antoivat vaihtelua toimintaan.

Suurimman työn maanpuolustuksen hyväksi Vuokselassa teki yli kaksikymmentä vuotta paikallispuolustustyönä toiminut opettaja Lenno Lehmusvuori. Lottien ja sk:n sekakuoron perustajana ja innokkaana johtajana toimi opettaja L. Lehmusvuori.

Poikatyö aloitettiin 1932 perustamalla poikaosasto, jonka ensimmäisenä johtajana toimi L. Lehmusvuori apunaan T. Käppi ja 1934 lähtien op. U. Tuhkanen.

Suuriarvoisena tukena kaikessa sk:työssä olivat lotat aikaansa ja vaivojaan säästämättä.

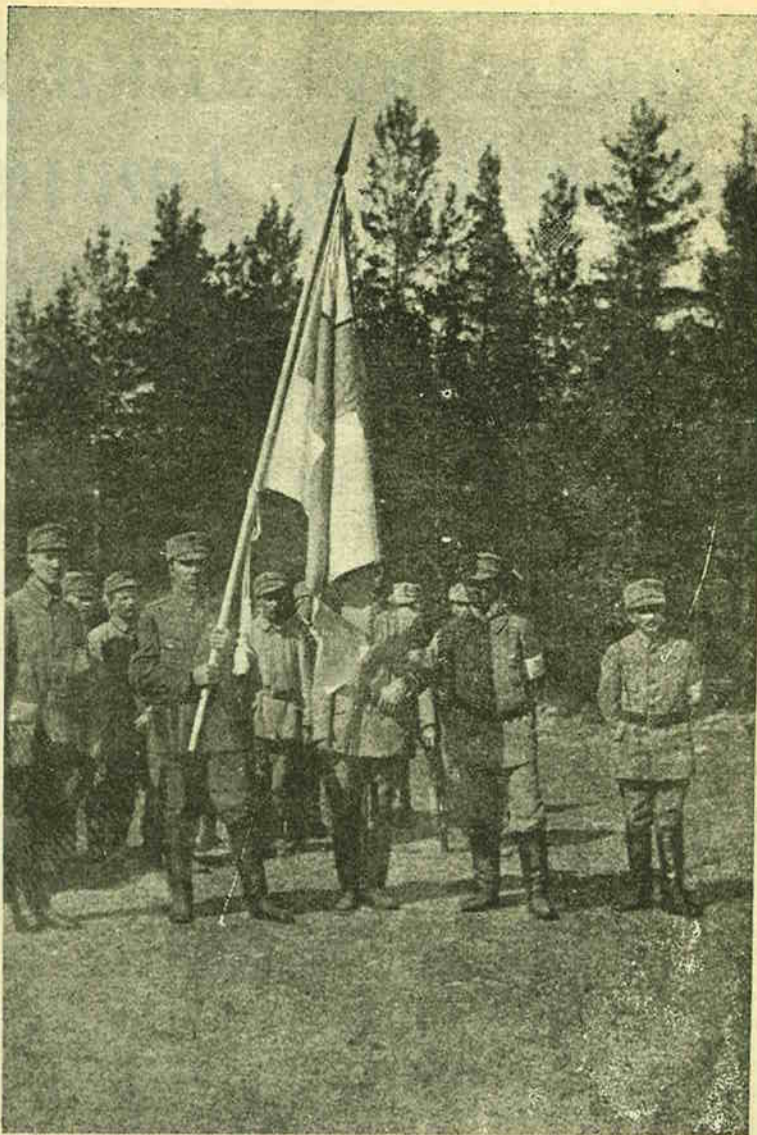
Kauan ei vapaa maamme saanut elää rauhan vuosia, sillä puhjennut sota heitti synkän, varoitavan varjonsa maamme ylle. Vapaaehtoinen linnoitustyö rajojen lähetyksillä sai alkunsa. Syksyllä 1939 joutui puolustuslaitos varmistamaan rajoja. Se muutti sk:n rauhan aikaisen työn varustautumiseksi pahimman varalle. Tuli yh:n aika ja yleinen liikekannallepano. Lokakuun alussa 1939 joutuivat kaikki reserviläiset astumaan armeijan riveihin ja lotat joutuivat muonitus-, lääkintä- ja ilmalavontatehtäviin. Sodan syytyessä joutui siviiliväki jättämään kotinsa ja lähtemään raskaalle evakkotielle kohti tuntematonta määränpäättä.

Kotiseudulle jäi nostoväen miehiä ja nuoria poikia, joista muodostettiin Hirvisaareen Is.komppania, jonka tehtävänä oli suorittaa vartiopalvelusta. Kompp. pääll. toimi luutn. A. Haikarinen. Muonituksesta huolehti osa Vuokselan lotista.

Jatkosodan aikana syksyllä 1942 vuokselalaisten palautta kotiseudulle aloitettiin suojeluskuntatoiminta uudelleen. Kokouksessa valittiin sk:n johtoon A. Haikarinen, U. Junttila ja T. Virkki. Helmikuussa 1943 pidetyssä vuosikokouksessa valittiin esikuntaan U.

Suojeluskunnan ja lottien kuoro, keskellä kuoron johtaja opettaja Lehmusvuori.

Suojeluskunta on vastaanottanut lippunsa martoilta v. 1919 Virkkilän nuorisoseurantaloon pihalla.

Kotoisia joulumuistoja

Tämän Vuokselaliitteen ilmeessä näin joulun alla, on varmaan mieluisaa palauttaa muistoja entisistä jouluisista vanhalla kotiseudulla. Meidän muistoissamme siellä sykki vilkas elämännenä. Siinä Karjalassa vietettiin joulua ja myös odotettiin sitä. Lapsilla sen odotus itse asiassa alkoi jo siitä, kun vanhempi väki sanoi: »Mikkeliltä potatit kuoppaa, nauriit kassaa ja pellavist päistät pois.» Joulua odotettiin myös siksi, että se tiesi pimeän ajan kääntymistä valoa kohtaan. Sotien edellinen Vuokselala oli vielä vailla sähkövaloa. Sen vuoksi syksyn kaamosaika oli paljon pimeämmän ja ikävemmän tuntuinen kuin nyt. Silloin syytettiin hämäräköön jälkeen öljylamppu tavassa, ja tupa olikin karjalaisen kodin keskus, jossa perhe yhtenäisenä kokoontui.

Kun tuollaisen myöhäisyksyn pimeänä iltana kulki Uudenkylän läpi vievää tietä pitkin, näki talo-

jen ikkunoista tulkkivat vähäiset valot. Jossakin mutkassa tuli vastaan hevosemies kieseissään ja tuolla asteli naapurissa hämäärimässä ollut kulkija öljylyhtyineen. Tuuli puhalteli Vuokselta päin ja tuntui tuovan tuon suuren virran kosteutta tullessaan ja Vuoksen takaa näkyivät Pölläkkälän sahayhdyskunnan monet valot.

Joulun alkuun kuului myös sään ennustaminen »talvenpenkistä». Mikä oli »talvenpenkki»? Jonain kuulaana aamuna sen voi nähdä idän ja kaakon välisellä taivaanrannalla matalana, paikallaan pysyvänä pilvimuodostelmana. Sen yläpinnan tasaisuudesta tai jyrkistä vaihteluista voitiin päätellä talven luonne. Itseasiassa »talvenpenkki» oli vain Laatokasta kohonnut sumupilven ylintä osaa.

Mutta joulun lähestyessä ja pian olivat edessä jouluvalmistelukiireet. Ja tuolloin oli kiirettä sekä emännillä että miesväellä. Sananparsi sanoi: »Ei jouva joulun alku, pyhä alku pylylle». Miehet varasivat puuta ja karjalle ruokaa, emännät siivosivat ja lopulta paistoivat. Mieleeni on jäänyt muistoja eräistä kauppa- matkoista joulun alla, jotka tehtiin tietysti hevosella. Oli lunta ja pakkasta, reki narsi ja vällyn alla tunsin joulun läheisyyden aitona katsellessaan taivaalla kiiluvia tähtiä. Tavaroiden paljous Uudenkylän Osuuskaupassa näytti ihmeelliseltä ja paljon valtavammalta kuin nyt Stockmannin tavaratalossa. Ja joulustokset sitten, ne olivat jännittäviä. Ostettiin seläistä, mitä ei muulloin ostettu. Kynttilöitä ja kiiltävissä papereissa olevia kuusen karamelleja. Ostettiin siirappia, rusinoita ja muita herkkuja. Sitten vähän jo vanhempana tuli myös lahjojen ostamisen tui tekemisen mielihyvä.

Niin päästiin vähitellen jouluaattoon, päästiin siihen hetkeen, jolloin kuusi kannettiin sisään.

Lämpö irroitti siitä tunnelmallisen tuoksen. Siihen yhtyi paistuneen kinkun makuhermoja kutkuttava tuoksu, ja silmää hiveli puhtaaksi pesty lattia, seinät ja penkit. Kuusen koristaminen, kynttilöiden sytyttäminen, jouluteria herkkuihin, joulusauna, puki ja lahjat sekä jouluevankeliumi ja laulut. Niin, kaikki ne tekivät karjalaisesta jouluaatosta tunnelmallisen ja ikimuistoisen. Sitä seurasi joulupäivä kirkkoineen ja »Tahvanpäivä» ajeluineen ja kylämatkoineen. Silloin kysyttiin: »Onks Tahvana koton?» — Karjalaisilla kyläteillä oli vilskettä. Hevoset ravasivat, kulkuset kilisivät ja päivän mittaan ehdittiin vierailta useassakin talossa. Ja kun kylässä käytiin aina myös toki tarjottiin ruokaa ja juomaa. Niinpä sitten olikin monasti aihetta todeta: »Syyvä pittää, vaikkei tervettä päivää näkis». Tapaninpäivä olikin iloinen päivä, ja silloin todella elettiin sananparren mukaisesti: »Iloset ellää pittää, vaik päivä vähemmä».

Nämä karjalaiset joulut kotona Vuokselassa ovat rakkaita muistojen jouluja niille, jotka itse ovat eläneet niitä menetetyillä mailla. Mutta ne ovat arvokkaita perinteitä myös niille, jotka ovat varttuneet uusissa olosuhteissa. Vanhaan me emme kuitenkaan voi palata eikä se ole tarkoituksaan, vaan joulun on otettava vastaan sellaisena kuin se kunakin aikakautena muodostuu. Mutta on myös muistettava, että: »Joka ei vanhaa tunne, se ei uuttakaan ymmärrä». — Veikko Juvonen

 Työllistä.
Osta kotimaista.

Vuokselan poika keksijästä tehtailijaksi Tampereelle

Kova ja ohdakkeinen polku on ollut kuljettavanaan Vuokselan pitäjän Uudessakylässä syntyneellä Uno Virkillä, joka sotaväestä vapautuneena löi lapion ojan pientareelle ja sanoi: »Nyt tämä poika lähtee kaivamaan ja kokeilemaan kalaonneaan isommille vesille.»

Paljon olikin koettavaa. Oli vastatuulia ja myrskyjäkin, mutta vihdoinkin onnen aamukin sarastaa. Talvisodan jälkeen valittiin Virkki Uudenmaan lääninhallitukseen Helsingin kaupungin siirtoväen sijoittajan vakanssille ja myöhemmin myös Haagan ja Huopalahden kuntien. Hän sijoitti myös kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alaisille siirtotyömaille huomattavia määriä työvoimaa kautta maan, sekä sai tehtäväkseen käydä tarkastamassa työmaille mm. työolojen ja muonituksen johdosta tuleita valituksia.

Tehtävään työhönsijoituksensa ansiosta oli Virkki silloisen esimiehensä ylijohdajan, nykyisen presidentti Kekkonen esityksestä joutunut mm. Yleisradiossa antamaan ohjeita ja neuvoja kaikille muille Suomen työhönsijoittajille. Jatkosodan alkaessa kutsuttiin Virkki rintamalta Kotijoukkojen esikuntaan hoitamaan koko maata käsittävän työvoimatoimiston siirtoa ja vapauttamisnimityksiä ja esittelemään niitä yleisimmille sotilasviranomaisille. »Tässä tehtävässäni tunsin itseni kovin pieneksi», muistele nykyisin tehdastaan ja koko maata käsittävää myyntiverkostoaan hoiteleva tehtailija Uno Virkki.

Sotahommista vapautumisen jälkeen hänet määrättiin kansanhuoltoministeriön tarkastustehtäviin Hämeenlinnan piiritoimistoon Tampereelle, missä hän sittemmin tekeilläään reaktiokeksinnöllään on saanut jopa kansainvälistä kuuluisuutta ja lopulta löytänyt oman itsenäisen tehtävänsä teollisuuden ja kaupan alalla. Reaktiokeksintönsä pohjalta, mikä perustuu keskenään värien rytmikkään, on Virkki perustanut Rytmivärinimisen tapettitehtaan. Kotimaisen myynnin ja huomattavan ulosviennin lisäksi on teollisuuslaitoksella tällä haavaa myös 8 omaa tapetti- ja värikauppaa, sijaintikohteina Helsinki, Turku, Hämeenlinna, Lahti, Kouvola, Kuopio, Oulu ja Tampere.

Johtaako keksintö useinkin teollisuuden syntymiseen?

— Keksinnön perusidean tulee olla sellainen, että sillä on todellista käytännön merkitystä. Monet keksijät näpertelevät vehkeitä, joista jo alunpäätenkin luulisi huomattavan, ettei ne tule kestäväksi kilpailussa. Sitä parempi keksintö, mitä riippumattomampi se on esim. muodin vaihteluista. Keksinnön on mieluummin oltava sellainen, että sitä voidaan kehittää, parantella, rakentaa sen pohjalta uusia variaatioita ja saada siitä uusia ideoita. Nykyään ei keksijä ikiliikkujia. Keksijän myydyt sellaisenaan on kuollut. Keksijä ei myöskään ole mikään yli-ihminen. Muuten sen verran enemmän »hullu», kuin kaikki muut, että on valmis uskomaan mahdollottoman mahdolliseksi. Useinkin hänelle on avuksi korkeamman opetuksen tai teknillisen teorian puuttuminen, koska

kaavat ja teoriat voivat olla esteenä keksinnöllisessä mielessä.

Telepatia, selvänäkö ja muut psyykkiset oivallukset saattavat olla keksijälle erittäin arvoikkaita tiedostamattomia lähettiläitä.

Paitsi paperitapetit, on tehdas kuvioinut aiemmin muotiin tullutta naisten valmista sukkaa, joka oli koneen osalta aivan uusi keksintö. Pienin lisäkonstruktio on kone pakotettu kuvioimaan myös nahkaa. Puhvelin suuri nahka on saanut moniväriskuvion samalla kertaa muutamassa sekunnissa. Pukukankaita on reaktiokeksintönsä värjättyä ja kuvioitu kymmeniätuhansia metrejä. Viimeinen uutuuksella on Juti-kangastapetti. Juutikangas värjätään ensin yksivärisiksi ja myös kuvioiksi. Sen jälkeen se liimataan ja puristetaan 90 sm leveään tapettipaperiin, jonka reunat ovat myös tähän leveyteen leikatut. Jutitapetti on täysin valon ja pesun kestävä. Hinnaltaan Juti lyö kaikki ulkolaiset vastaavat tapetit. Suomessa onkin

»Täyttä ainetta on», toteaa Uno Virkki, jonka hampaissa on Kaliforniasta tullut toinen kansainvälinen kultamitali. Voittajana ja kultamitalin saaneena keksijä valittiin kunniajäseneksi International New Products Centeriin, jonka päämaja on New York Cityssä. Virkin sylissä on New Yorkin messujen kultamitaliplaketti.

Rytmiväri ainoa tehdas tämänlaatuisten tapetin valmistajana.

Vieläkö keksijä, tehtailija, ehtii kaiken ohella muihin harrastuksiin?

— Aikaisemmin opiskelin musiikkia ja kieliä kuten ruotsia ja saksaa. Öljyvärimaalaus oli miltei pakollista harrastusta. Keksintövaiheessa jopa välttämätön tulo-lähde, etenkin melko hyvin onnistuneet muotokuvamaalaukset. Jo parinkymmenen vuoden ajan on tullut lueskeltua mm. parapsykologiaa ja yliaistillisia tutkimustietoita. Matkusteleminen on ulkomaankaupan ja muotitutkimuksien takia ollut melko välttämätön. Noin 20 maata pari kertaa vuodessa on tullut kierrettyä. Kauppojakin on syntynyt ja ostajiin otettu yhteyttä ystävällisissä ja miellyttävissä merkeissä, paitsi viimeksi Moskovan matkalla en saanut tavanomaista tietä yhteyttä ostajaan, vaikka Venäjällekin on lähetetty tapetteja jo puolikymmentä eri kertaa.

Maailma on pieni. Huvittavia tapauksiakin sattuu. Kerran saimme Nigeriasta isohkon tapettitilauksen. Kauppa vahvistettiin molemmin puolin asiapapereita vastaan (Tämä tarkoittaa, että ostaja lunastaa paperit pankista, ennenkuin saa tavarat tullista haltuunsa). Mutta ennenkuin ehdimme osankaan valmistaa tilauksesta, tuli toinen suurempi tilaus perästä. Aloimme epäillä heikon englannin kielenkin takia kohteen pätevyyttä. Kaukomarkkinoiden edustaja lensi samanaikaisesti Nigeriasta ja ilmoitti sähköllä meille. »Lopettakaa valmistus, firman konttoria ei löydy kaupungista, omistajalla on pieni mökki, jonka portilla päkättää pukka narussa.»

— Etelä-Afrikkaan lähetimme puunjäljittelytapetteja toistakymmentä eri lähetystä. Meillä oli Jo-

Tuomas Ryyppön sahalaiteos evakkoajana Koiviolla.

MYLLYMUISTOJA VUOKSELASTA

Vuokselan Uudessakylässä työskenteli vuodesta 1924 lähtien nykyisin Kalvolassa asuva mv. Tuomas Ryyppö, siellä silloin omistamassaan mylly- ja sahalaiteosensa. Tässä myllyssä oli 3 kiviparia ja piirakkarynnitkin valmistettiin siellä. Seuraavassa Tuomas Ryyppö kertoo tämän omistamansa myllyn, sahan ja pärehöylän käsittäneen laitoksen vaiheista.

Voimakoneena Vuokselassa oltaessa oli laitoksessa Munktelokomobiili eli höyrykone. Asiakaspiiri oli varsin laaja, käsittäen osin Äyräpään Vuosalmen kyläkin. Tuli vuosi 1935 ja tuho kohtasi silloin laitosta, sillä mylly ja saha paloivat, mutta sen konehuone ja kone eivät palaneet. Konehuone oli rakennettu sementti-tiilestä ja myös sen katto oli holvattu. Laitos ei kuitenkaan välttämättä ollut vakuutettu. — Samana syksynä aloin heti rakentaa uutta tilalle ja keväällä olikin taas kaikki kunnossa. Sain ostetuksi pienen generaattorin, joten näin tuli latokselle sähkövoimaa. Niin alkoi taas entiseen tapaan jauhatus, sahaus ja päreiden höyläys, jota omien poikiensa avustamana jatkettiin viime vuosin asti.

Vuonna 1938 tein sitoumuksen puuliike Vaakerin (Faagerin) kanssa ulosvientitavarasta. Ostin pieniä puueriä ja sahasin 20 standarttia. Tämä tapahtui vuoden 1938—39 talvella ja kaikki meni hyvin. Sitten alkoi kuitenkin talvisota ja se keskeytti kaiken toiminnan. Vuonna 1941 kotiseudun vapauduttua mentiin taas vanhoja paikkoja katsomaan. Mylly ja saha olivat pahoin vaurioituneet lentopommituksessa, mutta voimakone ja konehuone olivat ehjinä. Venäläiset olivat käyttäneet konetta ja jauhanneet sillä, koska yksi kivipari oli kunnossa. Konehuoneen ikkunalle olivat jättäneet täysinä bentsiinipullon, johon tulilanka oli yhdistetty.

Minä taas vuorostani rupesin uudelleen isännäksi ja kunnostin

myllyn ja sahan. Sitten alkoikin se kiireinen jälleerakennuskausi Karjalassa. Sahausta ja päreiden töyläystä oli valtavasti, koska rakennustarpeita piti saada jatkuvasti. Muistan vieläkin, kun eräänäkin juhannusaattona tein päreitä 40 pinometriä. Tuli vuosi 1944 ja loppuivat rakennuskiireet. Juhannusaattoakin oli vapaa, mutta sinne jäivät taas myllyt ja sahat.

Kun sitten saneltiin ne rauhan ehdot, niin siinä oli sitä muutto-aikaa 2 viikkoa, ja sain evakoidua höyrykoneen ja sirkkelin raatuaat Kolhon asemalle. Tein taas kerran sahan puuosat ja sahauspöydän. Tämän tuohuni huomasi koivistolainen liikemies Vilho Kaukiainen ja hän kertoi Ähtäriin Mäiskälän pysäkillä olevan suurehkon määrän ratapölkky-sahausta. Sovittiin siitä työstä ja vietin saha sinne. Kesä 1945 menikin sitten siellä sahaillussa. Syksyllä tuli sitten liikemies Peltonen Vilppulasta ja sanoi olevan tiedossaan hyvän kangasmetsän Koivion asemalta viiden kilometrin päässä. Metsässä on vesipuro, josta saa vettä koneeseen. Kävin katsomassa mainittua paikkaa, sovittiin hinnasta ja vietin saha metsään. Tämä sahaus kesti kaiken talvea aina vuoden 1946 vapunpäivään asti.

Samana keväänä muutettiin tänne Kalvolaan ja taas sellaiseen paikkaan, jossa ei ollut sähköä. Taas pantiin höyrykone pienen vesipuron viereen ja puita uuniin. Tässä paikassa meni taas yksi vuosi, kunnes 1947 saatiin viljelystila täältä Kankaisten kartanon maista. Siellä oli jo sähkömuunnattaja lähellä. Sain ostettua sähkömoottorin, joten höyrykoneen matka päättyi siihen voimakoneena. Alkuaikoina olikin erittäin runsaasti täällä niin sahausta kuin päreidenkin höyläystä, mutta nyt se on jo vähentynyt viime vuosina. Tässä kaikessa saha- ja myllytyössä onkin vierähtänyt elämästäni jo 48 vuotta. — Tuomas Ryyppö.

KOTIINPALUUSTA

Kesäkuussa 1941 taas kaikki ase-kuntoiset miehet kutsuttiin palvelukseen, vaikka siviiliaikaa oli kestänyt vain runsaan vuoden. Nyt ei päästy enää omiin muodostel-

miin, vaan joukkojen täydennyksiin, mikä myöhemmin ei tyydyttänyt täysin. Syksyyn mennessä oli Karjala vapautettu ja paluu sinne sodasta huolimatta pääsi alkamaan.

Vuokselaan saapui ensimmäiseksi nyt muodostettu kunnan esikunta päällikkönään valtuuston pj. Matti Romu. Se tapahtui 13 henkilön suuruisena ryhmänä elokuun 30. päivänä 1941. Maataloustöiden suorittamista varten muodostettiin työryhmiä. Jokaiseen kylään määrättiin viljelyspäälliköt päämiehenä kunnan maatalousneuvoja Mikko Kiuru.

Vuokselan asema asuttamisen suhteen oli nyt suhteellisen hyvä, kun täysin tuhoutuneiden rakennusten osuus oli verrattain pieni, ja kun talvisodan päättymistä edeltäneen päivän (12. 3. 40) divisionan esikunnan antamaa polttamismää-

MARKKINOIDEN HUOKEIMMAT
VALON- JA PESUNKESTÄVÄT
TEHTAANMYYMÄLÖISTÄMME
OSTAT AINA

Uusi kotimainen ylpeytemme on huokea JUTI-kangastapetti. Myymme myös Winter tapetteja ja maaleja. Ostajan astiaan lateksimaalia 2,20/kg

Tehtaanmyymälämme: Helsinki, Bulevardi 5, Hämeenlinna, Kasarmik. 9. Kouvola, Kauppalaan. 14. Lahti, Aleksanterink. 9. Oulu, Hallituskatu 35. Tampere, Vihiojantie 14 ja Turku, Maariankatu 3.

Tapettitehdas
RYTMIVÄRI

RYTMIVÄRI
50% HUOKEAMMALLA

Vuokselan maataloudesta JA TALVISODAN AJASTA KOTISEUDULLA

Maatalous Vuokselassa oli ennen sotia saatu erittäin hyvään tuotokuntoon, sen ajan kehityksen huomioon ottaen. Karja muodosti yleisimmän toimeentulon siihen liittyvän sikatalouden kanssa. Sikojen suurin tuotto taas muodostui porsaskaupasta. Porsaita välittäjät eri maakuntiin kävivät myymässä. Emakoiden pito porsastuotannossa oli suurimääräistä. Nykyaikaisia suursikaloita ei ollut kuin veij. Bernerin omistamassa Nolsniemen hovissa. Hevoskasvatus- ja kauppa muodosti myös huomattavan tulolähteen ja huippuyksilöitäkin työhevosten lisäksi myytiin.

Viljanviljelyn osuus 1930-luvulla laajeni suuresti ja hehtaarisadot lisääntyivät, lisääntyvän apulantojen käytön ja viljelystapojen kehityksen ansiosta. Erikoisen lisäyksen kauppa- ja viljelylle aikaan saivat tänä aikana käyttöön saadut nykyaikaiset vehnämylyt, joissa nyt saatiin kotikäyttöönkin oikeita valkoisia vehnäjauhoja, joita aikaisemmin ostotavarana oli totuttu hyvin säästeliäästi käyttämään. Näissä uusissa mylyissä vähälukuisuutensa vuoksi olkin syksyisin kova tungos jauhattajista.

Ei tätä hyvää aikaa kuitenkaan kauan kestänyt, kun maallemme idästä käsin esitettiin alueluovutusvaatimus, jonka seurauksena pitäjän aseuntoiset miehet loka-kuun 7. päivänä 1939 kutsuttiin ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Se harjoitus jäi monen miehen osalta viimeiseksi, muuttaen siten myöhemmin perhe-elämän täydellisesti.

Parhaan työvoiman jouduttua pois kotoa, josta hevosetkaan eivät jääneet osattomiksi, jäi keskenjäänyt sadonkorjuu nyt naisväen ja vanhempien miesten tehtäväksi. Syystyöt yritettiin saada mahdollisuuksien mukaan tehdyiksi, uskottiinhan yhä aikaan parempaan. Tätä parempaa aikaa ei nyt tullut. Vuokselan miehistä koottu ERP 5:n 2. komppania oli majoittunut Kivennavan ja Valkjärven rajamaille ja sai kuulla sodan alkaneeksi ensimmäisten kranatien lentäessä yli 30. 11. 39 klo 7.00. Sota oli alkanut ja usko parempaan mennyt. Elämä kotona kävi nyt entistä epävarmimmaksi ja idästä päin evakuoitiin kovalla kiireellä väkeä. Vuoksela sai evakuointimääräyksen joulukuun 5.—6. päivien väliseksi yöksi. Lähtövalmistelumääräyksiä oli jo enemmän annettu.

Evakuointipaikaksi oli Vuokselle määrätty Vilppulan pitäjän Pohjois-Hämeestä, jonne nyt mo-

nen matka monien vaikeuksien kanssa suuntautui. Karjaa kuljettiin pitkälti pitkin lumista maantietä, kunnes jostain päästiin junakyytiin. Lähiasemilta ei ollut mahdollisuuksiakaan. Hevosmiehet ja -naiset kulkivat matkan yleensä maitse. Vuokselan karja joutui pääasiassa Pohjanmaan pitäjisiin.

Evakuoiti Vuokselassa tavaroiden ja sinne jääneiden eläinten osalta jatkui sinne perustetun suojakomppanian toimesta.

Tämä ensimmäinen evakko aika ei muodostunut pitkäksi, vaikka elämänmeno ehti jo monen osalta paljon muuttua ja paljon ehti myös tapahtua. Pika-asutustoiminta saatiin käyntiin. Silloisten suunnitelmien mukaan vuokselaalaiset piti asutettaman Varsinais-Suomeen Perniöön, Kiskoon, Suomenselälle ja Muurlaan. Näistä pitäjistä valmistuikin tiloja jo huomattava määrä, jotka myös saivat asukkaansa. Tilansa saaneet alkoivat välittömästi rakennustyöt, koska tilat yleensä olivat valla mitään rakennuksia. Vapaehtoisiin kaupoin moni ehti silloin myös uuden kotipaikan hankintaan. — Eino Himanen.

**Työllistä.
Osta kotimaista.**

räystä ei ehditty silloin toteuttamaan.

Ensimmäisenä tehtävänä oli sadon korjaaminen. Venäläisten toimesta keväällä 1941 oli kylvetty vain 12 % pitäjän peltoalasta. Perusteellinen puhdistus asuntojen osalta oli myös ensimmäisiä tehtäviä siivousryhmille. Syksyn ja seuraavan talven aikana tapahtunut kotiinpaluu olikin lähes sataprosenttinen.

Tämän ensimmäisen talven ylimeno muodosti monessakin perheessä vaikeuksia, olihan korjattava viljelysala vain osa entisestä. Vuotta myöhemmin olikin tilanne jo ylivoimaisesti parempi.

Keväällä 1942 kylvettiin viljaa jo runsaasti ja syyskylvöjä oli saatu tehdyksi ja niitä vielä keväällä jatkettiin. Siemenviljan tarve muodostui erittäin suureksi, mutta kaikkea järjestyi. Maanviljelysasema toimi kuin tukkukauppana ja lannoitusaineita saatiin sota-ajasta huolimatta. Maanviljelyskalusto luovutettiin maanviljelysseuran toimesta entisille omistajilleen tai myytiin tarvitsijoille viljelyspäällikköiden välityksellä. Sekaannustakin myöhemmän tuntemuksen perusteella pyrki tulemaan ja vaihtuneet olivat myös huonekalustot. Allekirjoittaneen 11 tuolistakaan ei ollut kahta samaa mallia.

Myös lehmä jouduttiin hankkimaan ostamalla ja tulivat ne pääasiassa Pohjanmaalta. Kuitenkin ostolehmistä paljon sairastui punatautiin ja moni niistä kuolikin siten. Vuonna 1943 oli lehmien määrä pitäjässä jo 1.200 ja nuorikarja lähes 1.000-päisenä. Hevosia oli 500. Sikojä ja lampaita oli n. 1.000 yhteensä.

Nyt oli päästy jo lähes normaaliin elämään. Maanviljelysseuran toimesta oli saatu myös kaksi traktoria vuokratyöksi eikä niiltä ainakaan työtä puuttunut. Hevosia kun ei voitu miesten puutteesta riittävän tehokkaasti käyttää hyväksi.

Kansakoulutkin aloittivat toimintansa syksyllä 1942. Maatalous oli nyt saatujen puimakoneiden ansiosta sadonkorjuunkin osalta järjestyksessä. Paras työvoima vaan oli poissa. Osittaita apua saatiin armeijalta ja myös pitäjään majoitettuja sotavankeja saatiin maatoihin käytettäväksi. — Eino Himanen.

NYKY VUOKSELA TILASTOJEN JA KARTAN KERTOMANA

Tuskin monikaan vuokselaalainen on ollut tilaisuudessa käymään entisellä kotiseudulla Vuokselassa. Siksi sen alueen nykyisestä elämästä ei olekaan paljon tietoa, eihän ent. Vuoksela ole lähelläkään turistimatkojen reittejä. Pieneksi avuksi ovat eräät Leningradin alueesta kertovat kirjat, jotka on tarkoitettu lähinnä Kannaksella retkeileville neuvostoturisteille. Tarjoaahan Vuoksi hyvän mahdollisuuden virkistykseen ja retkeilyyn.

Kuten tiedetään, on entiset suomalaiset paikannimet Kannaksella muutettu kolmen vuotta sodan jälkeen täysin venäläisiksi, vain joidenkin entisten rautatiepaikkojen kantaessa enää vanhoja nimiään. Uudet nimet on johdettu joko sotasankarien, jopa tavallisten rivimiestenkin nimistä, tai joillakin muilla perusteilla muodostettu.

Turhaa on sen vuoksi etsiä nykyiseltä Kannaksen kartalta Vuoksela, vaikka siltä itse Vuoksi löytyykin, turha Uuttakylää tai Kuninkaanrastia.

Uudenkylän paikalla on kartalla nimi Džhatijevo, mikä nimi on annettu sille 142. jalkaväkidivisioonan poliittisen osaston päällikön, everstiluutnantti D. E. Džhatijevin mukaan. Hän kaatui Vuoksella 10. heinäkuuta 1944. Myös Kuninkaanrasti on saanut uuden nimen Romashki, jonka alkuperä on tuntematon. Nimi tosin merkitsee päivänkakkaraa, mutta voi olla jonkin ihmisen nimestäkin johdettu.

Myös Vuoksela ympäröivät vesialueet ovat uusineet nimiään. Vuoksen lahti, joka tunnettiin ni-

mellä Sammutselkä, on kartassa zaliv Novoderevenskij, eli Uudenkylän lahti. Vuosalmen alapuolella oleva Ruokosaari Pölläkkälän luona on nimeltä ostorov Kamyshevij, eli vastaa ruokosaarta venäjäksi.

Tieverkostoa on kartassa Vuokselan alueella mm. Kiviniemestä tuleva tie, joka Rähärannasta haarautuu Kuninkaanristin kautta Hirvisaaren Pulkkilään, eli nykyisen Družojen kautta Vuoksen yli kulkien Oravankytöön, eli Balahanovoon. Družojen nimi merkinnee lähinnä paikkaa, missä vallitsee ystävyys. Toinen tiestä menee yli Vuoksen Rähärannasta Noisniemen ja Uudenkylän kautta Vuosalmi—Oravakytö tiehen.

Hallinnollisesti ent. Vuokselan alue kuuluu nykyisin Leningradin alueen Priozerskin (Käkisalmen) piiriin, joka piiri käsittää suunnilleen alueen Pölläkkälän kohdalta lähtien suoraan ylös lähelle Hiitolaa ja siitä Laatokalle. Etelässä se alkaa Metsäpirtin alapuolelta Laatokasta Valkjärven tienoille ja

edelleen Vuoksea pitkin Pölläkkälään.

Asutusta näyttää Vuokselan kohdilla olevan erään Kannaksesta kertovan tilastokartan mukaan noin 5 vuotta sitten Uudenkylän ja Pulkkilän seuduilla kummassakin 100—500 hengen välillä. Noisniemen—Päiväkiven seuduilla alle 100 henkeä. Kuninkaanristin—Räihärannan kohdilla yht. noin 1.500 henkeä. Tämä siis summittaisen tilastokartan mukaan.

VUOKSELAN OSUUSKAUPPA

Vuokselan Osuuskauppa r.l. perustettiin v. 1919. Perustamiskokous pidettiin Uudessakylässä Joo-seppi Innan talossa helmikuun 28. päivänä. Halu saada oma kauppa juuri itsenäistyneen pitäjän länsiosaan oli varmaan innoittamassa tämän kaupan perustajia. Jäseniksi liittyi kohta 54 henkeä. Vuonna 1938 oli jäsenluku jo 205. Osuusmaksuksi määrättiin 30 mk ja lisämaksuvelvollisuudeksi 300 mk. Osuuskaupan säännöt vahvistettiin huhtikuun 23. p:nä ja myynti aloitettiin 1. heinäkuuta 1919. Ensimmäisen vuoden myynti oli 140.170 mk. Vuonna 1938 se oli kohonnut jo 1.693.766 markkaan.

Toiminta aloitettiin vuokrahuoneissa. Vuonna 1922 rakennettiin oma liiketalo Uudenkylän keskustaan hyvälle liikepaikalle. Toisen myymälän osuuskauppa sai Hirvisaaren, kun sikäläinen osuuskauppa yhdistettiin Vuokselan Osuuskauppaan v. 1924. Kolmas myymälä perustettiin 1936 Alhoalan. Myymälä toimi siellä aluksi

Mitä nämä ihmiset sitten tekevät siellä?

Viljelyskasveina heillä em. tilaston mukaan on ruista ja kauraa, kumpaakin noin 50 ha. Siipikarjaa oli noin 3—4.000 kpl ja sarkarjaa noin 500 päätä. Koululaitoksesta kertoo tilasto siellä olleen Kuninkaanristin tienoilla ainakin alkeiskoulun, mutta Kiviniemen Kasarmilassa jo 8-luokkainen koulukin. Siellä on myös lähin poliklinikka ollut ainakin muutama vuosi sitten tilastokirjan mukaan.

Teollisuutta ei Vuokselassa näytä olevan, jos se ei enenkään mikään teollisuuspitäjä ollut.

Siinä siis muutamia kartoista ja tilastoista poimittuja tietoja paikoista, jotka entiset vuokselaalaiset tunsivat kerran kotiseudukseen. — S. T.

vuokrahuoneissa, mutta jo v. 1937 rakennettiin sille oma talo.

Keski-Vuoksen Osuusliikkeen myymälä Virkkilästä ostettiin osuuskaupalle 10. 11. 1941 250.000 markan hinnasta.

Osuuskauppa harjoitti ruoka- ja siirtomaatavarojen ohella myöskin maataloustuotteiden ja -tarvikkeiden kauppaa, sillä olihan Vuoksela jatkuvasti voimistuva maatalouspitäjä. Maataloustarvikkeita myytiin liikkeen perustamisesta lähtien, mutta välitys voimistui vasta viimeisinä rauhan vuosina. Maataloustuotteet olivat pääasiassa viljaa, perunaa voita ja munia.

Ensimmäisenä liikkeenhoitajana toimi Konsta Rontu, mutta hän erosi muutaman kuukauden kuluttua. Hänen tilalleen tuli Elias Lempien, joka oli liikkeen hoitajana vuoteen 1938. Elokuussa mainittuna vuonna otti liikkeenhoitajan tehtävät vastaan Lauri Rätty, mutta hänen työ kautensa päättyi pian alkaneeseen talvisotaan. Tal-

VUOKSELAN KIRKKO JA EHTOOLLISKALUSTO. — Vuokselan seurakunnan ehtoolliskalusto, joka sodan jälkeen oli kadoksissa, ja löytyi v. 1964 alussa Rengon kirkosta, luovutettiin joulukuussa 1964 Hattulan seurakunnan hoitoon. Sen luovutti pitäjöseuran puolesta silloinen seuran pj. Matti Romu ja vastaanotti kirkkoherra Lauri Sahi. Luovutuspuheessaan kunnallisneuvos Romu kertoi, kuinka kalusto jouduttiin kangilla murtaen pelastamaan seurakunnan kassaholvista avaimen jouduttua kadoksiin ja rintaman jo lähetessä Vuokselaa. — Vuokselan kirkonkellot ovat olleet jo kymmenkunta vuotta Hattulan vanhan Pyhän ristin kirkon kellotapulissa. Niiden ääntä nauhoitettuna kuullaan aina Vuokselan pitäjäjuhljen alussa kuin tervehdyksenä entiseltä kotiseudulta.

visodan aikana siirrettiin pääosa liikkeen tavaravaraista Kaskisiin ja Jyväskylään. Sodan päättyttyä myytiin varasto Vilppulassa toimivalle Pohjois-Hämeen Osuuskaupalle.

Kun jatkosodan aikana vuokselaiset pääsivät palaamaan takaisin kotiin, tarvittiin siellä kauppojakin. Niinpä ryhtyi osuuskaupan asioiden v.a. hoitaja Matti Romu neuvottelemaan SOK:n kanssa Vuokselan Osuuskaupan uudelleen aloittamisesta. Viipymättä ryhdyttiin toimenpiteisiin huoneistojen kunnostamiseksi ja tavaroiden hankkimiseksi. Muutaman viikon kuluttua olivat huoneistotilat kunnossa. Liikkeen hoitajaksi valittiin Kalle Niukkanen, joka ryhtyi hoitamaan tehtäviään 1. 10. 1941.

Uudessakylässä ja Hirvisaareissa aloitettiin tavaroiden jakelu lokamarraskuun vaihteessa ja Virkki-

län myymälässä 10. 11. 41. Alholan myymälä avattiin uudelleen vasta 2. 12. 42. Osuuskaupalla oli oma tavaravaraisto Äyräpään asemalla.

Kesäkuussa 1944 oli jälleen luopettava jo hyvään vauhtiin pääsyt myynti. Kuljetusvälineiden puutteen takia ei ehditty pelastaa kuin osa tavaroista. Tämän määrän arvoksi laskettiin 270.000 mk. Ne myytiin Ähtärin Osuuskaupalle. Osuuskaupan loppuselvittelykin suoritettiin Ähtärissä, jolloin Vuokselan historian kirjoittamiseen annettiin 200.000 silloista markkaa. Muut varat talletettiin Hämeenlinnan Seudun Osuuskaupaan.

Kun sotien loputtua kaupan jäsenet hajaantuivat eri puolille maata, katsottiin, ettei toimintaa enää kauppana voida jatkaa. Siksi perustettiin jäljellä olevista varoista Vuokselan Osuuskaupan Säätiö. Säätiön tarkoituksena on mahdolli-

Evakkoon taas

Toukokuussa 1944 alkoivat sota-toimet Kannaksen rintamalla vilkastua. Koneita lensi usein tulitaitaen myös siviiliväkeä ja asumuksia.

Kesäkuun 9. päivänä alkoi Kannaksen suurhyökkäys ja puolustuslinjat murtoivat. Edessä hämmötti ja pelotti taas uusi evakkotie.

Vuokselan evakuointipäälliköksi oli määrätty hoitokunnan pj. Matti Romu ja hänelle varamieheksi mv. Paavo Kinanen. Kun vihollista ei länsi-Kannaksella pystytty pysäyttämään, annettiin pakkausmääräys 15. kesäkuuta ja evakuointimääräys 16. 17. 6. välisenä yönä. Oli taas vaikea tilanne edessä. Kuljetusvälineistä oli kova puute. Käyttöön saadut vähät autotkin olivat heikkokuntoisia ja hevosille ei ollut riittävästi ajureita. Lämpimiä rautatieasemia ei saatu myöskään käytettäväksi evakuointitavaroiden lastaukseen ja kaukaisemmillaakin asemilla hidasti lastausta vaunujen puute sekä autokuljetuksia vihollisen ilmatoiminta.

Hevoskuormat ja karja ohjattiin käyttämään sivuteitä armeijan vaatiessa päätiet käyttöönsä. Nämä hevoskolonnille osoitetut tiet muodostuivatkin tottumattomille naisajureille ja miehillekin erittäin raskaaksi suurten, varsinkin alamäkien kuluissa, kuormat kun olivat niin painavia, ettei hevonen pystynyt pidättämään. Pahimmilta vaaroilta sentään vältyttiin, vaikka kuorman päällä saattoi olla pikkulapsi vaunuissaan, pieni varsa joko kuormassa tai aisaan sirottuna, tai vieläpä lehmä kuorman taakse köytettynä.

Matkanteko oli hidasta, mutta nyt oli hyvänä puolena kesäaika, joka varsinkin karjankuljetuksille tarjosi suuren edun edelliseen evakkomatkahan verraten. Suuntana oli nyt vuokselalaisilla Pihlajavesi, Keuruu ja Ähtäri. Monelle vielä jokin muu oma-aloitteisesti valittu paikkakunta. Hevoskuormat ja karja kulkivat satoja kilometrejä maanteitse, suurin osa junakyytiin pääsemättä. Rautatiekuljetuksien evakuoidusta omaisuudesta pilaantui huomattava osa evakuointipaikoille, ja myös kokonaan jäi löytämättä omaisuutta.

Nyt toisen lähdön jälkeen jäi Vuokselaan senaikainen Iv.komppania edelleen, ja viljelyspäälliköt hoitamaan mahdollista myöhempää

VUOKSELAINEN YRITTÄJÄ HÄMEENLINNASSA

Alkuaan vuokselaisperäisiä liikeyrityksiä ei liene maassamme enää montakaan toiminnassa, olihan silloinen Vuokselaa pääasiassa maatalouspitäjä. Eräs suurimmista on kuitenkin sodan jälkeen Hämeenlinnassa toiminut betonituotetehdas Majuri Oy. Sen perusti kuluneena kesänä edesmennyt toimitusjohtaja Väinö V. Majuri v. 1948.

Tehtaan toimiala jakautuu nykyisin kolmeen osaan. Ensimmäisen muodostaa kunnallistekniikkaan kuuluva toiminta, kuten viemäriputkien, rumpu- ja rautatieputkien valmistus. Uutena artikkeleina mainittakoon epoksihartsi-putket. Toisena valmistusalana ovat kerrostaloelementit, kevytsoraelementit. Kolmannen osan toiminnasta muodostaa valmisbetoniasema, joka toimittaa valmisbetonia rakentajille. Majuri Oy:n toimitusjohtajana toimii nykyisin sen perustajan poika Matti Majuri. — S. T.

suuksien mukaan avustaa entisiä vuokselalaisia ja heidän perheitään. Tähän mennessä on maksettu opiskelijoiden opintolainojen korkoja. — Viljam Vaari.

Jäähyväiset kotiseudulle

Aiheena Karjalasta lähtö v.-44

Nyt tänne jäävät armaat kotikunnaat, lintuin laulut kotilehtojen. Niin monin verroin maksettu on lunnaat, työn vaivat jätän unhoon, kaipausta en.

Myös tänne jäävät vihannoivat pelot, heijastukseen ruskon kultaisen. — Ei laiturilla soita karjan kellot. Huhuilut eivät kaiu karjapaimenten.

Vien aittakivelle nyt vielä ruokaa, eienen teille kotipääskysein, jo varhain kaikki siivet tänne tuokaa ja laulut kotikoivuun, laulut lintusein.

Näin viimehetki oman orren alla, sydänalaa oudon tunnun luo. Voi kylmä puistaa, tuulet maailmalla, ja rahi vieras kuinka — unta mulle tuo.

Ei ikuisia liene taivahalla kaukaisimmat kiertotähdetkään. Taas tähti lensi alas sammumalla ja illan viime rusko häipyi hämärään.

Nyt outo tunne täyttää sydämeni lähtiessäni täältä kauas pois, siis hyvästi nyt kotikultaseni, mun täällä herttaisempi elää ollut ois.

Nyt tuntematon taival minne johtaa, minne kohtaloni viimein vie? Kointähti sama pääni yllä hohtaa, vaan edessä on outo, tuntematon tie.

Emil Virkki

viljan korjuuta siihen liittyvine varusteluineen.

Maatalousneuvoja Mikko Kiurun siirryttyä keuhkoihin 1942 korvauslautakunnan tehtäviin määrättiin hänen seuraajakseen Eino Himanen, joka oli sitä ennen rintamalta vapautunut väliaikaisesti.

Sodan jatkuessa rintamalinja Vuokselan kohdalla oli Vuosalmela, joka rajoittui Vuokselaan. Siellä oli vihollinen päässyt yli Vuoksen ja taistelut jatkuivat ankarina. Sadonkorjuuaikakin koitti sodan yhä jatkuessa ja viljaa oli saatu keuhkoihin kylvöön entistä enemmän. Pelloilla puitiin kovalla kiereellä ja ilmatkin olivat yleensä suotuisat. Viljan seivästyksiin ei yleensä tilaisuutta ollut. Armeijalta saatiin nyt hyvin työvoimaa ja autoja puidun viljan poiskuljetukseen. Viljavajutus oli maassamme silloin suuri, päinvastoin kuin nyt, joten talteen saatu vilja oli arvokasta kaikille.

Vuokselassa työskenneltiin niin kauan, että alue oli seuraavana päivänä luovutettava nykyiselle omistajalleen. Sodan loputtua saatiin puunkalustokin suurinpiirtein evakuoiduksi. Puunkalustona olivat silloin polttomootorin käyttä-

mät puimakoneet eikä leikkuupuumurit, kuten nyt. Nyt täytyi sanoa vaan: »Hyvästi Vuokselaa — vieläkö tavattaneen...»

Vuokselan lopulliseksi sijoituskunniksi oli nyt määrätty Hämeenlinnan ympäristöstä Hattula, Kalvola, Renko, Tammela ja Tyräväntö, joissa kunnissa ylivoimaisesti suurin osa vuokselalaisia hyvin menestyneinä sinne rakentamissaan uusissa kodeissa nyt asuvat. Talvisodan sijoituskuntiin, Perniöön jäi 28 ja Kiskoon 15 perhettä. Huomattava määrä vuokselalaisia ehti hankkia asuinpaikkansa myös sijoituskuntansa ulkopuolelta.

Hyvää sopeutumista nykyisiin asuinpaikkoihinsa osoittaa, kun tiedetään Vuokselan miehiä olevan monen kunnan luottamustehtävissä ja kaikkein vaativimmillakin paikoilla. Liikkeyrityksissä ovat monet myös erittäin hyvin menestyneet, minkä jatkuminen on myös toivottavaa edelleen rauhallisissa oloissa. Suuri on myös se aikaan evakkoon lähteneiden joukko, joka on jo manan majoille siirtynyt. Heidän olkoon kiitos ja kiittäminen. — Eino Himanen.

TÄSTÄ VUOKSELAN LIITTEESTÄ

Tämä Vuokselan pitäjästä kertova liite haluaa tuoda Karjalan lukijalle tervehdyksen entisestä elämästä kotiseudulla Vuokselan varrelta. Siinä ovat eri kirjoittajat muistelleet elämää ja oloja sekä siellä toimineita eri henkilöitä. Liitteen tullen aineiston on valinnut Vuokselan pitäjöseuran työvaliokunta ja sen on koostanut Karjalan Hämeenlinnan aluevaliokunta Seppo Tikka.

Päitetä nyt julkaistua aineistoa on sitä jäänyt jonkin verran myös myöhemmin Karjalassa julkaistavaksi. Pitäjöseuran puolesta esitetään täten parhaimmat kiitokset kaikille kirjoittajien ja kuvien lähettäjille. Näinkin suuren aineiston saaminen liitettä varten osoittaa vielä elävän mielenkiinnon säilymistä menetettyä kotiseutua kohtaan.